ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים

121

ינואר עד אפריל 2008

בנק ישראל
מחלקת המחקר

ירושלים, סיוון התשס"ח • יוני 2008

©

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.

הרוצה לצטט רשאי לעשות כן בתנאי שיציין את המקור.

מס' קטלוגי : 3077508121/6
דפוס איילון, ירושלים

חלק א': סקירת ההתפתחויות השוטפות
ינואר עד אפריל 2008[1]

עיקרי הדברים

על פי הנתונים הכלכליים לתקופה הנסקרת – ינואר עד אפריל 2008 – מצבו של המשק הישראלי טוב, ופעילותו הכלכלית ממשיכה להתרחב בקצב מהיר: התוצר המשיך לצמוח בקצב מהיר – הודות לגידולה הנרחב של הצריכה הפרטית; העודף בחשבון השוטף התרחב; היצוא והיבוא של הסחורות והשירותים עלו בשיעורים ניכרים; האבטלה ירדה משמעותית בכל רמות ההשכלה, לצד עליות בשיעורי ההשתתפות והתעסוקה; השכר הנומינלי למשרת שכיר עלה; עם זאת התרחשו בתקופה זו כמה התפתחויות שליליות: עליות מחירים תלולות בארץ ובעולם, במיוחד של מחירי המזון והאנרגיה, תוך התגברות החשש לחריגה של האינפלציה מן הגבול העליון של היעד ועלייה בציפיות לאינפלציה; התרחבות הגירעון המסחרי; מגמת היחלשות של הדולר; האטת קצב הצמיחה בארה"ב והשלכותיה הצפויות על הכלכלה העולמית ועל המשק הישראלי; ירידות של שערי המניות בעולם ובישראל. התפתחויות אלו מעמידות בספק את המשך הצמיחה המהירה במשק[2].

ברביע הראשון של השנה צמח התוצר המקומי הגולמי ב-5.4 אחוזים, והתוצר העסקי צמח ב-6.1 אחוזים (במונחים שנתיים), קצב נמוך במעט מאשר ברביעים הקודמים. בולטת במיוחד הצריכה הפרטית, שגדלה ברביע הראשון של השנה בשיעור שנתי גבוה של 14.1 אחוזים.

העודף בחשבון השוטף התרחב ברביע הראשון של השנה, הודות לגידולו של העודף בחשבון השירותים, וקוזז חלקית על ידי גידול של הגירעון בחשבון הסחורות, בהשפעת ההרעה בתנאי הסחר.

רמת היבוא עלתה עלייה חדה ברביע הראשון של השנה – עלייה שהקיפה את יבוא הסחורות, ובעיקר את יבוא השירותים. חרף ההאטה בארה"ב, שלוותה בציפייה להתמתנות הביקושים, קצב הצמיחה של יצוא הסחורות והשירותים ללא יהלומים וללא אניות ומטוסים הוסיף ועלה גם בתקופה הנסקרת.

השיפור הנמשך בשוק העבודה שיקף את הצמיחה המואצת ואת התבססותה הגוברת על הרחבת כושר הייצור. שיעורי ההשתתפות והתעסוקה עלו, ושיעור האבטלה ירד ל-6.3 אחוזים, הרמה הנמוכה ביותר מאז שנת 1995. על אף כניסתם של עובדים חדשים לשוק העבודה, הואץ קצב עלייתו של השכר הנומינלי למשרת שכיר.

מדד המחירים לצרכן עלה מתחילת השנה ב-1.6 אחוזים, ובמהלך 12 החודשים שנסתיימו בסוף התקופה הנסקרת הצטברה עלייתו ל-4.7 אחוזים; זאת למרות הייסוף הניכר של שער החליפין מול הדולר, שהיה צפוי להתבטא בריסון של עליות המחירים. בחודשים מארס ואפריל ננקטו הפחתות ריבית עקב המשך ייסוף השקל ביחס לדולר – וצפי להתעצמותו עקב הפחתות חדות של ריבית ה-Fed – וחשש לפגיעה בפעילות הכלכלית על רקע ההאטה המסתמנת בארה"ב. במאי, לנוכח סטייה גדולה יחסית מיעד האינפלציה באפריל, העלה בנק ישראל את הריבית (לחודש יוני) ב-0.25 נקודת אחוז; זאת כדי להחזיר את האינפלציה לתחום של יציבות מחירים, ובכך לחזק את התשתית החיונית להמשך הצמיחה.

על רקע משבר האשראי, שהחל בארה"ב, הושפע שוק ההון הישראלי מן הטלטלות בשווקים הפיננסיים בעולם. בסך התקופה הנסקרת רשם מדד המניות הכללי ירידות שערים, ובמיוחד צנחו המניות של ענפי הטכנולוגיה העילית והנדל"ן.

בחלק ב' של הסקירה הורחב הדיון בארבעה נושאים – שעות עבודה ממושכות, הקשר בין צמיחת המשק לתעסוקה, הקטנת התמריצים להחזקת רכב ועדכון התחזית הכלכלית.

---

[1] מתכונתה של סקירת ההתפתחויות הכלכליות במשק שונתה החל מינואר 2008. מעתה ייסקרו תקופות של ארבעה חודשים.

[2] להרחבה על המשך הצמיחה במשק ראו חלק ב' – תחזית מקרו-כלכלית לשנים 2008 ו-2009.

הפעילות הריאלית המצרפית והענפית

מנתוני **החשבונאות הלאומית** עולה כי תהליך הצמיחה נמשך גם ברביע הראשון של השנה, אולם קצב הצמיחה היה נמוך במקצת מאשר ברביעים הקודמים (לוח א'-1). **התוצר המקומי הגולמי** צמח ברביע זה ב-5.4 אחוזים, והתוצר העסקי צמח ב-6.1 אחוזים (במונחים שנתיים). צמיחתו נבעה במידה רבה מגידול של רכיב המס על יבוא מוצרים בני-קיימא – ובפרט כלי רכב.

הצריכה הפרטית גדלה ברביע הראשון של השנה בשיעור שנתי גבוה של 14.1 אחוזים, מעל לשיעור גידולה לכל אורך השנים 2006 ו-2007. גדלו במיוחד הרכישות של מוצרים בני-קיימא, עקב גידול רב של רכישת כלי רכב[3]. גם הצריכה השוטפת עלתה בשיעור ניכר ביחס לרביע הקודם. זאת גם הודות לעליית ההכנסה הפנויה - עקב הפחתת המס הישיר בתחילת השנה ועליות בשיעורי התעסוקה ובשכר - למרות ירידה של מדדי המניות ומדדי אמון הצרכנים.

חרף ההאטה בארה"ב, שלוותה בציפייה להתמתנות הביקושים, ולמרות ירידות חדות של שער החליפין הנומינלי,

איור א'-1

רמת הפעילות במשק[1], 1998 עד 2008[2]
(מדד, ממוצע 2004=100)

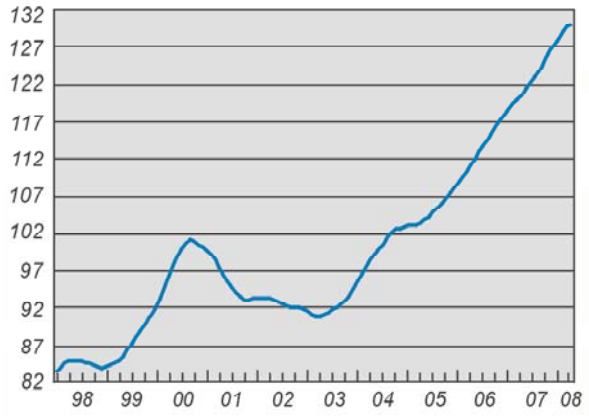

[1] המדד המשולב, לרבות המגמה ארוכת הטווח של גידול הפעילות הכלכלית במשק.
[2] מעודכן עד אפריל 2008.

[3] העלייה ברכישת כלי רכב נבעה מהפחתת מס הקנייה על רכב ב-6 נקודות אחוז בהתאם לתכנון, ומעלייה קטנה מן הצפוי של שווי השימוש ברכב צמוד לצורכי מס.

עלה קצב הצמיחה של **יצוא** הסחורות והשירותים ללא יהלומים וללא אניות ומטוסים עלייה משמעותית ברביע הראשון. העלייה נבעה בעיקר מעליות של יצוא השירותים, ואילו גידולו של היצוא התעשייתי הואט ברביע זה. על פי נתוני סחר החוץ לחודשים ינואר עד אפריל, ההאטה בקצב הגידול של היצוא התעשייתי נבעה מהאטת גידולו של יצוא תעשיית הטכנולוגיה העילית, שעיקרו לארה"ב. לעומת זאת עלה משמעותית יצוא הטכנולוגיה המעורבת-מסורתית, עלייה שהקיפה את כל רכיביו.

שיעור הצמיחה של **ההשקעה בנכסים קבועים** היה ברביע הראשון גבוה, לאחר ירידה ברביע האחרון של שנת 2007. ההאצה בקצב גידולה של ההשקעה עיקרה האצה של גידול ההשקעה בענפי המשק ובכלי תחבורה ביחס לרביע האחרון של 2007. לעומת זאת ירדה ברביע הראשון ההשקעה במכונות ובציוד, התפתחות המעידה על המשך החשש מהאטה במשק. **ההשקעה המקומית הגולמית** ירדה ברביע הראשון לעומת סוף 2007, עקב ירידה במלאים.

הצריכה הציבורית עלתה בשיעור גבוה יחסית של 5.1 אחוזים, כתוצאה מגידול היבוא הביטחוני. ההוצאה לצריכה מקומית ירדה בשיעור של 2.9 אחוזים, כתוצאה מירידה חדה בצריכה הביטחונית המקומית ועלייה של 3.3 אחוזים בצריכה האזרחית.

איור א'-2

הייצור התעשייתי[1] (מדד, ממוצע 2004=100) והמסחר הקמעוני המאורגן[2] (מדד, ממוצע 2002=100),
1998 עד 2008

[1] מנוכה עונתיות. מעודכן עד מארס 2008.
[2] מנוכה עונתיות. מעודכן עד אפריל 2008.

איור א'-3

ענף המלונאות - לינות תיירים וישראלים[1], 1998 עד 2008 (חודשי)

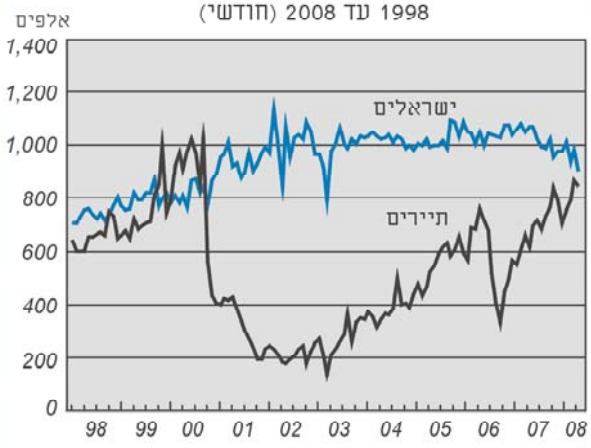

[1] מנוכה עונתיות. מעודכן עד אפריל 2008.

רמת **היבוא** עלתה עלייה חדה ברביע הראשון של השנה – עלייה שהקיפה את יבוא הסחורות ובעיקר את יבוא השירותים. נתוני סחר החוץ תואמים את ממצאי החשבונאות הלאומית ומצביעים על גידולו של יבוא הסחורות בכל סעיפיו. גדל במיוחד היבוא של מוצרי צריכה – בין השאר, עקב עלייה תלולה ביבוא של כלי רכב. גידול היבוא של מוצרי השקעה נבע בעיקר מהשקעות שאינן ציוד ומכונות. יבוא הציוד והמכונות עלה בתקופה הנסקרת מעט מאוד ביחס לעליות בעבר, על אף התחזקות השקל, ובחודש אפריל אף נרשמה בו יציבות. בממצאים אלו יש כדי להעיד על פסימיות מסוימת בציפיות לגבי המשך הצמיחה במשק. עם זאת הרמה של יבוא המכונות והציוד עדיין גבוהה יותר מאשר במחצית השנייה של שנת 2007.

המחירים היחסיים של החשבונאות הלאומית מצביעים על ייסוף ריאלי חד – 10 אחוזים במצטבר – בשני הרביעים האחרונים. המחיר היחסי של היצוא (יחסית למחירי התוצר) ירד בשיעור של כ-7 אחוזים. מחירי היצוא ירדו ב-6.2 אחוזים, ומחירי היבוא ירדו ב-4.8 אחוזים, למרות ההתייקרות העולמית של חומרי הגלם. ירידות המחיר הגבוהות הן תוצאה של ייסוף נומינלי חד בשער השקל מול הדולר. מכאן שהפער בין מחירי היבוא למחירי היצוא מצביע על הרעה של 1.5 אחוזים בתנאי הסחר החיצוניים.

מדד הייצור **התעשייתי** עלה בשיעור ניכר ברביע הראשון של השנה, המשך לעלייתו ברביע האחרון של 2007 (נתוני מגמה). גידול הייצור התעשייתי נבע מגידול בכל ענפי התעשייה, למעט התעשייה המסורתית. בייחוד נמשכה מגמת העלייה בתעשיות הטכנולוגיה העילית והטכנולוגיה המעורבת-מסורתית, הודות לעלייה חדה בהשקעות (איור א'-2). סקר החברות של בנק ישראל מצביע על האטה מסוימת בביצועי החברות, אף ששקלול ממצאיו על פי גודל החברה ממתן את עוצמת ההאטה. גם המדד המשולב למצב המשק ומדד הרכש של "דן אנד ברדסטריט" (Dun and Bradstreet) הצביעו על האטה מסוימת בפעילות המשק בחודש אפריל (איור א'-1).

בענף **המסחר** נמשכה מגמת העלייה במכירות, ומדד הפדיון בענף עלה בשיעור ניכר (לוח א'-2). עליית הפדיון במסחר והשירותים הקיפה את כל הענפים, למעט שירותים אישיים, ובמיוחד גדל הפדיון של ענף השירותים העסקיים. סקר החברות תומך בעלייה זו, ומצביע על ציפיות של חברות המסחר להמשך העלייה במכירות גם ברביע הבא. בענף **השירותים העסקיים** דיווחו החברות על עלייה בפדיון, הנובעת מגידול מהיר של המכירות לחו"ל לצד יציבות במכירות המקומיות. על פי הסקר, חברות השירותים העסקיים מצפות לעלייה בהיקף ההזמנות ליצוא ברביע הבא.

הודות לשקט הביטחוני היחסי התאושש **ענף התיירות** לגמרי מן השפל של סוף 2006: ברביע הראשון של 2008 גדל משמעותית מספר כניסות התיירים לארץ, ובחודשים ינואר עד אפריל גדל מספר לינות התיירים במידה ניכרת (איור א'-3, נתונים מנוכי עונתיות). תפוסת החדרים, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, עלתה מאוד בכל המחוזות, במיוחד במחוזות ירושלים ותל אביב. בפרספקטיבה עולמית - הפורום הכלכלי העולמי[4] דירג את ישראל בינואר במקום ה-35 בעולם בתעשיית התיירות, הדירוג הגבוה ביותר במזרח התיכון; זאת הודות לדירוגים גבוהים של איכות התשתיות והעובדים בענף זה ופעילותו של משרד התיירות להגברתה בתחומים רבים[5]. סקר החברות של בנק ישראל מצביע על ציפיות של חברות המלונאות, בממוצע,

[4] הפורום הכלכלי העולמי (WEF) מתכנס פעם בשנה בעיר דאבוס שבשווייץ ודן בסוגיות אקטואליות. בכנס משתתפים ראשי מדינות ומנכ"לי חברות גדולות.

[5] פתיחת קורסי הסמכה למורי דרך בשפות שונות, הקמת קרן להשבחה של בתי מלון, הקרנת סרטים על ישראל ברחבי העולם ועוד.

איור א'-4

מספר התחלות הבנייה וסיומי הבנייה[1] והמחיר היחסי של הדירות[2], 1998 עד 2008

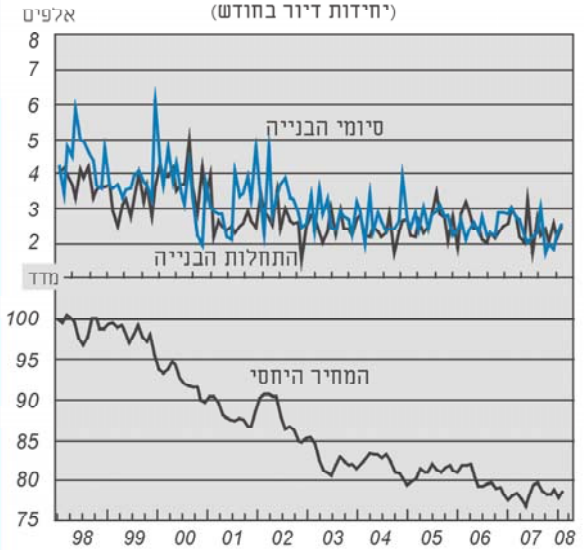

[1] נתונים מקוריים, מעודכנים עד ינואר 2008. הרביע הרביעי מנופח.
[2] מדד מחירי הדירות בבעלות יחסית למדד המחירים לצרכן.
מעודכן עד ינואר 2008.

להמשך העלייה המואצת בהזמנות. יחד עם זאת, מספר לינות הישראלים בבתי המלון הוסיף וירד גם ברביע זה, המשך למגמת ירידה שהחלה עוד בסוף 2005; זאת אולי בשל הירידות החדות של שער החליפין, המעלות את האטרקטיביות של חופשות בחו"ל; בהסבר זה תומכים נתוני החשבונאות הלאומית בדבר עלייה ניכרת של צריכת ישראלים בחו"ל.

על אף קצב הצמיחה הגבוה במשק, היווצרותם של תנאים נוחים לרכישת דירה (ירידת הריבית על המשכנתאות והורדת המע"מ) ועלייה בכוח הקנייה, פעילות **ענף הבנייה** עדיין שרויה בשפל יחסית לשנים האחרונות, תוך התרחבות הפער בין מכירת דירות חדשות לבין מלאי הדירות החדשות למכירה (איור א'-4). השפל בפעילות הענף בא לידי ביטוי ברמה נמוכה של היקף התחלות הבנייה ובהמשך מגמת הירידה החדה של מספר הדירות החדשות שנותרו למכירה (ירידה של כ-30 אחוזים באפריל האחרון לעומת אפריל אשתקד) ושל מספר חודשי ההיצע[6]: בתקופה הנסקרת נרשמה רמה של 9 חודשים בממוצע, לעומת 12 חודשים בתקופה המקבילה אשתקד. המשבר בפעילות הענף מורגש בייחוד בפריפריה: בעוד שמחירי הדירות למגורים במרכז (במיוחד דירות יוקרה) עולים, נמשך הקיפאון בכל אזורי הפריפריה (כגון באר שבע, חיפה והגליל) ומתבטא בהגירה שלילית מתמשכת ממנו, ובהמשך הירידה של מחירי הדירות[7]. לפי דיווחי החברות המשתתפות בסקר החברות של בנק ישראל על ציפיותיהן לביצוע עבודות בינוי תימשך ההאטה גם ברביע הבא.

שוק העבודה

המשך הצמיחה הגבוהה התבטא גם בשיפור ניכר בשוק העבודה: לפי נתוני סקר כוח האדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לרביע הראשון של השנה, הוסיף **שיעור האבטלה** לרדת משמעותית גם ברביע זה, והגיע ל-6.3 אחוזים, הרמה הנמוכה ביותר מאז שנת 1995; זאת לצד המשך העלייה החדה של שיעורי ההשתתפות והתעסוקה (לוח א'-3 ואיור א'-5). כן ירד בתקופה הנסקרת, על פי נתוני שירות התעסוקה, מספר דורשי העבודה והתביעות לתשלום דמי אבטלה, המשך לירידות בשנת 2007. הצירוף של ירידת האבטלה ועליית שיעור ההשתתפות מעיד שהביקוש לעובדים עלה מעבר לגידול היצע העובדים – אינדיקטור להמשך הצמיחה במשק.

על פי הסקר האמור של הלמ"ס, התרחבה התעסוקה מאוד ברביע הראשון של השנה: עלה מספר המועסקים במשרה מלאה, וירד מספר המועסקים חלקית; יחד עם זאת עלה במידה ניכרת (9.3 אחוזים) מספר המועסקים חלקית שלא מרצון, בעיקר בקרב הנשים. השיפור בשוק העבודה ברביע הראשון של השנה התבטא כמעט בכל **רמות ההשכלה:** שיעור האבטלה ירד ברביע זה לעומת הרביע האחרון של 2007 (נתונים מנוכים) בכל רמות ההשכלה למעט בעלי 13 עד 15 שנות לימוד. שיעור ההשתתפות עלה ברביע זה לעומת הרביע האחרון של 2007 (נתונים מנוכים) בכל רמות ההשכלה, למעט בעלי 9 עד 10 שנות לימוד. שיעור האבטלה ירד בהשוואה לרביע הראשון של 2007 בכל רמות ההשכלה, ושיעורי ההשתתפות והתעסוקה עלו בפרק זמן זה בכל רמות ההשכלה חוץ מאשר בקרב בעלי 9 עד 10 שנות לימוד.

[6] מספר החודשים שנותר עד גמר מלאי הדירות, לפי היקף המכירות באותו החודש.

[7] ראו משרד הבינוי והשיכון, האגף למידע וניתוח כלכלי, מידע חודשי, אפריל 2008.

איור א'-5

שוק העבודה[1], 1998 עד 2007

[1] מנוכה עונתיות. מעודכן עד מארס 2008.

השיפור ברביע הראשון של 2008 לעומת התקופה המקבילה אשתקד ניכר במיוחד אצל בעלי 11 עד 12 שנות לימוד, ששיעור האבטלה בקרבם ירד מאוד, ושיעור התעסוקה עלתה עלייה תלולה.

אמנם שיעור ההשתתפות עלה כאמור ברביע הראשון, אך הוא עדיין נמוך יחסית למדינות OECD ולמדינות מפותחות אחרות[8], ולכן התוצר לנפש בישראל נמוך יחסית: מיעוט יחסי של משתתפים בכוח העבודה משפיע על כושר הייצור של המדינה. מהשוואה בין-לאומית של התוצר למועסק עולה כי ישראל נמצאת במקום מכובד, מעל מדינות מפותחות רבות. לפיכך נקיטת צעדים להעלאת שיעור ההשתתפות, במיוחד באוכלוסיות שבקרבן שיעור זה נמוך מאוד – גברים חרדים ונשים ערביות – עשויה להעלות את כושר הייצור הישראלי (למרות ירידה צפויה בפריון למועסק[9]), ובכך לסייע בהמשך הצמיחה.

שיעורי ההשתתפות הנמוכים באים לידי ביטוי גם בהעסקתם של עובדים לא ישראלים (זרים ופלסטינים) במשק. חלקם של אלו בסך המועסקים במגזר העסקי עלה גם ברביע זה – המשך למגמת עלייתו שהחלה במחצית השנייה של 2007. היצע העבודה הגבוה של העובדים הלא-ישראלים פוגע באפשרויות התעסוקה ובשכר של ישראלים מעוטי השכלה[10].

קצב העלייה הרבעוני של **השכר הנומינלי הממוצע למשרת שכיר ישראלי** ברביע הראשון של השנה לעומת הרביע האחרון של 2007 היה גבוה יותר מאשר בשנת 2007, וזאת על אף כניסתם של עובדים חדשים רבים. גם בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד עלה השכר הנומינלי בשיעור גבוה יחסית, 4.9 אחוזים (ינואר עד מארס 2008 לעומת התקופה המקבילה אשתקד) – תוצאה של עליות בשני המגזרים. עלייתו של השכר הנומינלי בשירותים הציבוריים בתקופה הנסקרת נבעה, ככל הנראה, מחזרתם של המורים והמרצים באוניברסיטאות לעבודה מלאה לאחר שביתה ארוכה, שכן השכר בענף החינוך עלה בשיעור גבוה[11]. השכר הריאלי הממוצע למשרת שכיר ישראלי עלה בקצב מתון יותר – 1.3 אחוזים ברביע הראשון ביחס לתקופה המקבילה אשתקד – מתון אף מקצב עלייתו של פריון העבודה. התמתנות קצב הגידול נבעה, ככל הנראה, מעלייה חדה של מדד המחירים, ששחקה חלק ניכר מגידולו של השכר הנומינלי (איור א'-6).

[8] להרחבה ראו *סקירת ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים 119*, בנק ישראל מחלקת המחקר, נובמבר 2007.

[9] נ' זוסמן וע' פרידמן (2008), "איכות כוח העבודה בישראל", סדרת מאמרים לדיון, בנק ישראל.

[10] להרחבה ראו תיבה ה'-2 ב*דוח בנק ישראל לשנת 2007*.

[11] שביתת המורים נמשכה למעלה מחודשיים ונסתיימה באמצע דצמבר 2007, עם החתימה על הסכם בין משרד החינוך ומשרד האוצר לנציגי המורים; שביתת המרצים באוניברסיטאות נמשכה כמעט סמסטר שלם ונסתיימה באמצע ינואר, עם החתימה על הסכם בין האוצר למרצים.

איור א'-6

השכר הריאלי למשרת שכיר[1], 1998 עד 2008
(ש"ח, במחירי 2004)

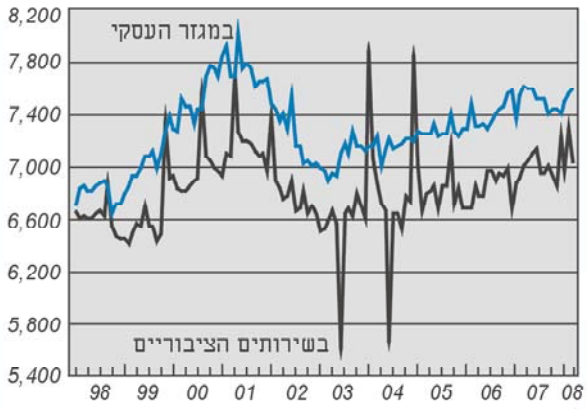

[1] מנוכה עונתיות. מעודכן עד מארס 2008.

על אף המשכו של קצב הצמיחה המהיר זו השנה הרביעית ברציפות, תוך גידול מהיר של השימושים המקומיים, שמרה עלות העבודה ליחידת תוצר על יציבות ברביע הראשון של השנה, כמו בארבעת הרביעים הקודמים. מקורה של היציבות ברביע זה הוא בירידות קלות של התוצר לשעת עבודה ושל העלות לשעת עבודה (איור א'-7). יציבותה של עלות העבודה ליחידת תוצר מלמדת שלחצי הביקוש טרם השתקפו בשוק העבודה: היצע העבודה עלה במקביל לגידול התוצר, ומכאן שפער התוצר לא הצטמצם.

הירידה המתמשכת של שיעור האבטלה בפרט בקרב בעלי השכלה גבוהה, יכולה להביא ללחצי ביקוש של עובדים ולהעלות את השכר הממוצע במשק גם בחודשים הקרובים. כמו כן אפשר שבמקרה של המשך עליות המחירים החדות במשק, ייווצר לחץ במגזר העסקי לעלייה של השכר שנשחק. חשוב לציין כי בחודש אפריל האחרון נחתם הסכם שכר בין הסתדרות העובדים למשרד האוצר[12], וכבר משכר חודש מאי הקרוב צפויות עליות שכר בשירותים הציבוריים. על פי ההסכם מקבלים העובדים במשכורת חודש מאי (ולכל המאוחר במשכורת חודש יוני) את התשלום הראשון – שיכלול תוספת רטרואקטיבית מתחילת 2008, המסתכמת ב-16.5 אחוזים[13]. במסגרת ההסכם הוחלט גם על הקמת ועדה לבחינת מבנה ההעסקה במגזר הציבורי. הסכם השכר כלול בתקציב 2008, ולא צפויות חריגות בגינו.

איור א'-7

מדד העלות הנומינלית של העבודה ליחידת תוצר (גולמי) במגזר העסקי בישראל, 1998 עד 2007[1]
(נתונים רבעוניים מנוכי-עונתיות)

[1] מעודכן עד מארס 2008.

הממשלה

מניתוח ביצוע התקציב של הממשלה בתקופה הנסקרת עולה כי העודף של הממשלה בפעילותה הכוללת, ללא אשראי, עמד על כ-5.6 מיליארדי שקלים. לעת עתה נראה כי השנה תעמוד הממשלה בתקרת הגירעון שקבעה – 1.6 אחוזי תוצר[14]. מתחילת השנה ועד חודש אפריל הסתכם העודף ב-6.4 מיליארדי ש"ח – גבוה מהתוואי העונתי (לוח א'-4 ואיור א'-8). ממצא זה משקף המשך של העלייה בהכנסות ממסים, אך בשיעור מתון יותר מאשר בשנת 2007, ורמת הוצאות גבוהה מזו של התוואי העונתי.

על פי נתוני **הכנסות הממשלה** ממסים, מתחזקת מגמת הירידה של ההכנסות ממסים ישירים, שהחלה במחצית השנייה של 2007, בעוד שבהכנסות ממסים עקיפים

[12] ההסכם מקיף את כל עובדי המדינה, הרשויות המקומיות, המועצות האזוריות, חלק מהחברות הממשלתיות, רשות שדות התעופה, יד ושם והמוסד לביטוח לאומי, את המשרתים בצבא הקבע, בשירות בתי הסוהר ובמשטרה ואת עובדי האוניברסיטאות וקופת החולים "הדסה".

[13] בדומה להסכם המסגרת הישן: 1.5 אחוזים בינואר 2008, 1.5 אחוזים בדצמבר 2008 ו-2.0 אחוזים בדצמבר 2009.

[14] אין ודאות לגבי הגירעון הצפוי בסוף השנה, שכן מדובר רק בשליש הראשון של השנה.

איור א'-8

ההכנסות וההוצאות השוטפות של הממשלה[1], 1998 עד 2008
(ממוצע חודשי נע של 12 חודשים)

[1] מעודכן עד אפריל 2008.

נרשמה עלייה מתונה ועקבית. בתקופה הנסקרת ירדו מאוד ההכנסות ממסים ישירים – בין השאר, עקב שינויים סטטוטוריים[15,16]. בניכוי שינויי חקיקה והכנסות חד-פעמיות, ירדו ההכנסות ממסים ישירים בשיעור ריאלי נמוך יותר, ירידה שנבעה מירידה ריאלית של ההכנסות משוק ההון – תוצאת ירידות שערים בשווקים הפיננסיים – ומירידה של גביית מס ההכנסה, בעיקר בענפי התעשייה והבנקאות. לעומת זאת עלו ההכנסות ממסים עקיפים, ריאלית, ב-8.9 אחוזים, עלייה שנבעה ברובה מן הגידול הרב של המסים מיבוא, בעיקר מיבוא מכוניות, אשר גדל גם בזכות הפחתת מס הקנייה על רכב ובזכות ביטול השיטה לקביעת "שנת המודל" של רכב בחודש אפריל[17]. עלייה זו מתיישבת עם נתוני החשבונאות הלאומית בדבר הגידול הרב של הצריכה הפרטית.

[15] באחד בינואר, על פי החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 160 והוראת שעה), התשס"ח 2007, הוקטנו שיעור המס: מדרגות המס רווחו, וערכה של נקודת זיכוי עלה.

[16] ומה עוד שבחודש פברואר אשתקד היו הכנסות המדינה ממסים גבוהות מהרגיל עקב מכירת בז"ן ו"רפורמת בכר".

[17] באחד באפריל 2008 בוטלה השיטה המסורתית לקביעת תחילתה של שנת המודל ב-1 במאי.

הוצאות הממשלה היו בתקופה הנסקרת גבוהות מהרמה התואמת ביצוע מלא של התקציב, וגבוהות במיוחד היו הוצאות משרד הביטחון. מסתמנת אפוא מגמת עלייה בשיעור הביצוע של הוצאות הממשלה, להוציא את חודש ינואר, שבו ההוצאה הייתה נמוכה במיוחד.

בשליש הראשון של השנה לא נרשמו חריגות מיוחדות **בפעילות המימונית** של הממשלה, ועדיין קשה לקבוע אם הכנסותיה המימוניות השנה תהיינה גבוהות מן המתוקצב, או שיירשם תת-ביצוע. אחת ההחלטות בתקציב לשנת 2008 הייתה לגייס כ-4 מיליארדי ש"ח על ידי הפרטה. עד כה לא נעשו הפרטות משמעותיות, והממשלה עדיין מטפלת בהפרטת "בנק לאומי" ו"בזק", העשויות להניב הון רב. על פי נתוני הבורסה, סך הגיוס נטו של הממשלה בבורסה מתחילת השנה היה גבוה בכ-50 אחוזים מהסכום שהיא גייסה בשנת 2007 כולה.

מאזן התשלומים

בדומה לנתונים הריאליים, שצוינו לעיל, גדל ברביע הראשון של השנה העודף בחשבון השוטף, המשך לגידולו במחצית השנייה של 2007 (לוח א'-5). גידול העודף בחשבון השוטף נבע מגידול העודף בחשבון השירותים[18], וקוזז חלקית על

איור א'-9

סחר החוץ[1], 1998 עד 2008
(מיליוני דולרים לחודש)

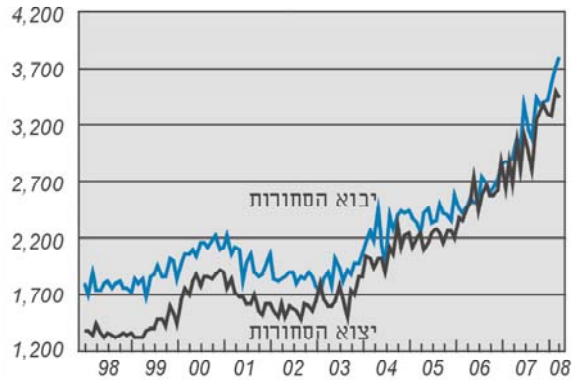

[1] ללא אניות ומטוסים, יהלומים ודלק. נתונים מנוכי עונתיות. מעודכן עד אפריל 2008.

[18] גידול העודף בחשבון השירותים הושפע מגידולו של יצוא השירותים – תוצאת מכירה של חברות הזנק לתושבי חוץ.

ידי גידול הגירעון בחשבון הסחורות (איור א'-9). הגירעון בחשבון ההכנסות בגין השקעות ושכר עבודה התרחב ביחס לרביע הקודם.

ההתפתחויות בעולם

הכלכלה הגלובלית ניצבת עתה בפני שלושה גורמי אי-ודאות עיקריים: המשך ההתדרדרות במגזר הפיננסי, האטת הצמיחה וההאצה באינפלציה. במגזר הפיננסי, לאחר תקופה ממושכת של התדרדרות, ניכרת רגיעה מסוימת, אך נראה כי משבר האשראי טרם חלף וממשיך להשפיע על המגזר הפיננסי במדינות המפותחות. תחזית הצמיחה העולמית האחרונה של קרן המטבע הבין-לאומית (אפריל 2008) עודכנה כלפי מטה, וכעת הקרן צופה שיעורי צמיחה עולמיים של 3.7 אחוזים ב-2008 ו-3.8 אחוזים ב-2009, לאחר שיעור צמיחה של 4.9 אחוזים ב-2007 (לוח א'-6). קרן המטבע צופה כי שיעור הגידול של התוצר במדינות המפותחות יירד בשנת 2008 ל-1.3 אחוזים. לעומת זאת היא צופה כי המדינות המתפתחות יוסיפו לגדול בקצב מהיר מאוד, אך נמוך במקצת מאשר בשנת 2007. במקביל לאלו, האצת האינפלציה בעולם היא בעיה גלובלית מהותית, וחומרתה גדולה במיוחד בשווקים המתעוררים, שבהם עלייתם של מחירי המזון מאיימת על היציבות.

ברביע הראשון של שנת 2008 נרשם **בארה"ב** גידול נמוך מאוד של התוצר, זה הרביע השני ברציפות. שיעור הגידול הנמוך נבע מירידה חדה של ההשקעות, בייחוד בנדל"ן ובציוד ותוכנה. הצריכה הפרטית – המהווה כשני שלישים מהתוצר – עלתה מעט מאוד ברביע הראשון של השנה,

שיעורי הגידול של התמ"ג במדינות נבחרות בעולם (אחוזי שינוי במונחים שנתיים)

	2007	2007	2008	2008	2009
		IV	I	תחזית	תחזית
ארה"ב	2.2	0.6	0.9	0.5	0.6
גוש האירו	3.1	1.4	3.0	1.8	1.7
אנגליה	3.1	2.5	1.6	1.6	1.6
יפן	2.1	3.7	3.3	1.4	1.5
סין	11.4	11.2	10.6	9.3	9.5
הודו	9.2	8.4	8.8	7.9	8.0

המקור: OECD, India Economy Watch, China Economy Watch

ויש חשש כי היא תוסיף ותיפגע לא רק מירידות בשווקים הפיננסיים, מצמצום היצע האשראי לפרטים וממיתון בשוק הדיור, אלא גם מהעליות החדות של מחירי המזון והאנרגיה. לפיכך נקט הבנק הפדרלי של ארה"ב מספר צעדים כדי לסייע למוסדות הפיננסיים להתייצב, וביניהם הגדלת היקף ההלוואות שהוא מעניק להם. בהמשך להורדות הריבית הנומינלית, שהחלו בספטמבר 2007, הוא הפחית את הריבית בשיעור חד גם בתקופה הנסקרת: במהלך חודש ינואר הופחתה הריבית בשתי פעימות, מרמה של 4.25 אחוזים לרמה של 3.0 אחוזים, ובסוף אפריל היא עמדה על 2.0 אחוזים בלבד. מטרתן של הורדות חדות אלו הייתה למתן את הירידות החדות של מדדי המניות ולמנוע מיתון במשק האמריקאי. עם זאת, הורדת הריבית הנומינלית החלישה מאוד את הדולר האמריקאי מול מטבעות זרים. שיעורה הנמוך של הריבית הריאלית (תוצאות הפחתה של הריבית הנומינלית) עלול להביא גם ללחצים אינפלציוניים ולהמשך עליות מחירים. גם בשוק העבודה האמריקאי נראו סימני האטה בתקופה הנסקרת: מספר המשרות הפנויות ושיעור ההשתתפות הוסיפו לרדת, ושיעור האבטלה עלה.

המשבר בארה"ב לא התבטא בנתוני הצמיחה של **הגוש האירופי**, ונמשכה בו העלייה בביקושים המקומיים, ביצוא ובייצור התעשייתי. זאת על אף העליות החדות של מחירי המזון והאנרגיה, הקשחת תנאי האשראי ואי הפחתות של הריבית הנומינלית. לעומת זאת נמשכו מגמות הירידה במדד אמון הצרכנים ובמכירות הקמעוניות, ומתחזקת האפשרות שתיפגע הצריכה הפרטית. על רקע זה הורידה קרן המטבע העולמית את תחזית הצמיחה של גוש האירו לשנת 2008 לשיעור של 1.8 אחוזים.

המשקים המתעוררים – המנוע העיקרי לצמיחה הגלובלית – ממשיכים להציג ביצועים נאים. המשבר הפיננסי לא התבטא עד כה בנתוניהם הכלכליים, והעלייה של מחירי הסחורות היטיבה עמם, אך עליות ממושכות עלולות להוביל לאי-יציבות בהם.

מחירי הנפט המשיכו להאמיר גם בתקופה הנסקרת והגיעו לשיאים חדשים, ובסך התקופה עלה מחירה של חבית נפט ב-18.2 אחוזים. חשוב להזכיר כי חלק מהעלייה הגבוהה של מחירי הנפט נבעה מהיחלשותו הרבה של הדולר. מחירה של חבית נפט במונחי שקלים עלה רק בכ-5 אחוזים.

המחירים, המדיניות המוניטרית ושוקי הכספים וההון[19]

מדד המחירים לצרכן עלה בחודשים ינואר עד אפריל ב-1.6 אחוזים, והשלים עלייה מצטברת של 4.7 אחוזים במהלך 12 החודשים שנסתיימו בסוף התקופה הנסקרת – מעבר לגבולו העליון של יעד האינפלציה (לוח א'-7 ואיור א'-10). בתחילת התקופה הנסקרת (ינואר ופברואר) ירד מדד המחירים לצרכן בשיעור מתון, בהתאם לתוואי העונתי, אך בהמשכה הוא עלה בשיעור ניכר, ואף גבוה בהרבה מן התחזיות. לפיכך נוצרו סימנים להחטאת יעד האינפלציה מלמעלה במדידה של 12 החודשים האחרונים. העלייה הגבוהה של מדד המחירים לצרכן במחצית השנייה של התקופה הנסקרת הצביעה על האצה אינפלציונית, הנובעת בעיקר מעליות מחירים של מוצרי צריכה וחומרי גלם מיובאים, כגון מזון ונפט. עלייה גבוהה במיוחד נרשמה בחודש אפריל: עליית מחירים בעונה זו בהשפעת חג הפסח היא צפויה ומקובלת, אך השנה עלייתו של המדד חרגה משמעותית מזו של ארבע השנים האחרונות: 1.5 אחוזים באפריל השנה לעומת 0.8 אחוז בממוצע בארבע השנים האחרונות. עליות המחירים התבטאו במיוחד במחירי המזון, שלאורך כל התקופה הנסקרת עלו בשיעורים ניכרים, וצברו עלייה של 5.8 אחוזים מתחילת השנה. בשל העלייה

איור א'-10

האינפלציה ב-12 החודשים האחרונים ויעד האינפלציה[1], 1998 עד 2008

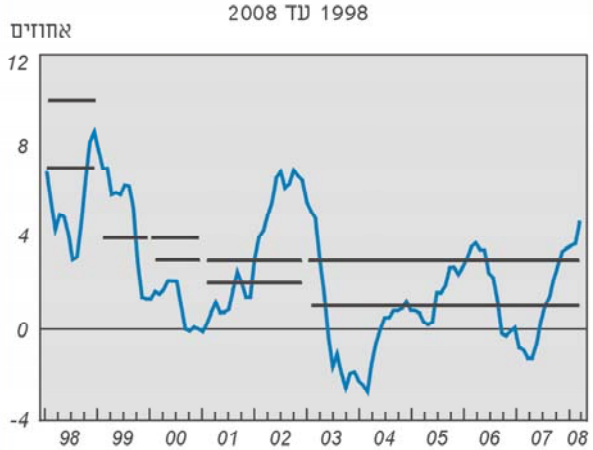

[1] מעודכן עד אפריל 2008.

הגבוהה של מחירי המזון נראה כי ההאצה האינפלציונית מקורה בחו"ל, אולם מדד המחירים לצרכן בניכוי המזון עלה גם הוא בשיעור ניכר, עקב עליות מחירים מקומיים על רקע הצמיחה המהירה והצטמצמות פער התוצר.

מחירי הדיור עלו בתקופה הנסקרת על אף ייסוף השקל מול הדולר, וזאת משום שמאמצע שנת 2007, בשל הייסוף הנומינלי המצטבר והמשך הדשדוש של הדולר בעולם, התפתחה מגמה של התנתקות מחירי הדיור מהדולר: יותר ויותר חוזים נחתמים במטבע המקומי (איור א'-11)[20].

איור א'-11

שיעור חוזי השכירות הנחתמים בדולרים, 2005 עד 2008

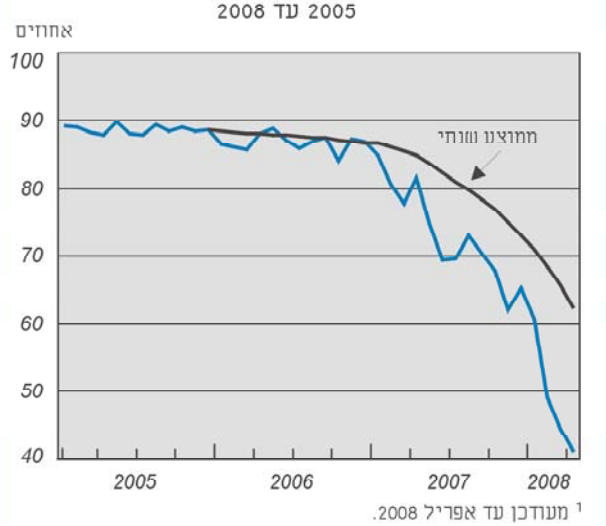

[1] מעודכן עד אפריל 2008.

התפתחות **הריבית הנומינלית** לא הייתה אחידה במהלך התקופה הנסקרת: בתחילתה הועלתה הריבית בשיעור של 0.25 אחוז, ובהמשכה היא ירדה בשיעור מצטבר של אחוז אחד. בתחילת 2008 היה חשש לעליית מחירים מתמשכת, שמקורה בגידול הביקושים במדינות המתפתחות. בכדי לסייע לחזרה הדרגתית של האינפלציה לתחום היעד, תוך שמירה על היציבות הפיננסית, הועלתה הריבית הנומינלית בינואר מ-4 אחוזים ל-4.25 אחוזים.

בהמשך התקופה הנסקרת השתנתה התמונה: בשל החשש מהשלכות המשבר בארה"ב על המשק הישראלי, בגלל הורדות ריבית חדות שם, ומתוך ציפייה כי יימשך הייסוף

[19] להרחבה ראו *דוח האינפלציה 22*, בנק ישראל, מאי 2008.

[20] להרחבה ראו תיבה ג'-2 *בדוח בנק ישראל לשנת 2007*.

התגבשה ההערכה כי המשק הישראלי עלול להאט את קצב צמיחתו בשנת 2008. כדי לתמוך בפעילות הריאלית, בעיקר לנוכח ההערכה כי ההשפעות הדיסאינפלציוניות של ההאטה ושל ההתחזקות המצטברת של שער החליפין יהוו רוח גבית בהחזרת האינפלציה ליעד עד סוף השנה, הפחית בנק ישראל את הריבית בכל אחד מהחודשים מארס ואפריל בשיעור גבוה יחסית של חצי נקודת אחוז. בנק ישראל פעל אפוא להשגת היעד המשני של שמירה על פעילות כלכלית משגשגת, על רקע יעד גמיש של יציבות מחירים – כאמור, מתוך ציפייה שההאטה והייסוף יפעלו להחזרת האינפלציה לתחומי היעד בתוך פרק זמן סביר. במאי, לנוכח הסטייה הגדולה יחסית מיעד האינפלציה באפריל, העלה בנק ישראל את הריבית (לחודש יוני) ב-0.25 נקודת אחוז. זאת כדי להחזיר את האינפלציה לתחום של יציבות מחירים, ובכך לחזק את התשתית החיונית להמשך הצמיחה.

בתקופה הנסקרת בכללה יוסף **שער החליפין** הנומינלי שקל-דולר מ-3.85 ש"ח לדולר בתחילת ינואר ל-3.43 ש"ח בסוף אפריל; שער החליפין שקל-אירו יוסף מ-5.67 ש"ח לאירו בתחילת ינואר ל-5.33 ש"ח בסוף אפריל (איור א'-12). התחזקות השקל הושפעה מעודף ההיצע של מטבע חוץ כתוצאה מן העודף בחשבון השוטף של ישראל וממימושים של ישראלים בחו"ל. שיפור זה נבע מירידה עקבית ומהירה של יחס החוב לתוצר עד לרמות חסרות תקדים, תוך שמירה על משמעת פיסקלית; אלה סייעו גם להתקבלותה של ישראל כחברה במרכז לפיתוח של ארגון ה-OECD וכמועמדת לחברות בארגון. ייסוף השקל ביחס לדולר נבע גם מהיחלשות הדולר בעולם, עקב הפחתות ריבית גבוהות בארה"ב. במהלך התקופה הנסקרת נראה היה כי התמסורת משער החליפין אל המחירים המשיכה להיחלש, והשער התייצב ברמתו הנמוכה. לנוכח צורכי המשק, על רקע הצמיחה המהירה של התוצר בשנים האחרונות והשתלבותו ההולכת וגדלה בכלכלה העולמית ובמערכת הפיננסית הגלובלית הוחלט בחודש מארס בבנק ישראל על הגדלת יתרות המט"ח באמצעות רכישת דולרים במהלך המסחר.

בניגוד לעבר, ההתפתחויות האמורות בשער השקל מול הדולר לא באו לידי ביטוי **בציפיות לאינפלציה** ל-12 החודשים. אלו הוסיפו לעלות, בהמשך לעלייתן באמצע שנת 2007, לכיוון גבולו העליון של יעד האינפלציה. מגמת עלייתן נבעה מהתייקרות היבוא גם בשקלים ומירידה בהצמדות. שיעורן של הציפיות לאינפלציה הנגזרות משוק ההון ל-12 החודשים הבאים היה בממוצע בתקופה הנסקרת

איור א'-12

שער החליפין הנומינלי של השקל מול האירו ומול הדולר[1], 2003 עד 2008

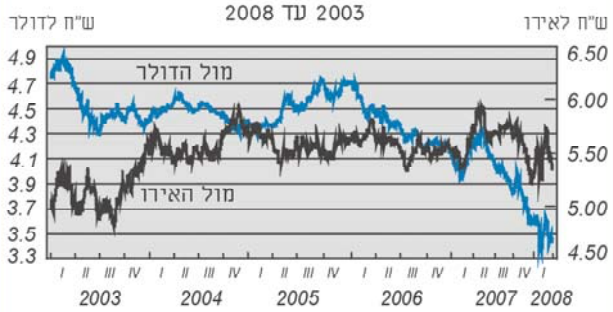

שער החליפין הנומינלי והריאלי של השקל[1], 2003 עד 2008

[1] מעודכן עד אפריל 2008.
שער החליפין הריאלי מחושב על בסיס חודשי.

איור א'-13

הריבית והציפיות לאינפלציה[1], 1998 עד 2007

[1] הציפיות לאינפלציה ל-12 חודשים מחושבות במחלקה המוניטרית.
מעודכן עד דצמבר 2007.

2.6 אחוזים – קרוב לגבולו העליון של תחום היעד (לוח א'-9 ואיור א'-13). החזאים המקומיים צופים בממוצע כי בסוף 2008 תגיע האינפלציה בשנה זו כולה ל-3.9 אחוזים, וכי בשנת 2009 יואט שיעורה והיא תחזור ליעד.

קצב התרחבותם של אמצעי התשלום (M1) והמצרפים המוניטריים גדל ב-12 החודשים האחרונים בשיעור ניכר, גבוה בהרבה מסכום שיעור הצמיחה הצפויה והאינפלציה (לוח א'-8 ואיור א'-14). בחינה של הרכב הנכסים במצרף M2 מלמדת כי בשנה האחרונה הפיקדונות לטווחים קצרים והפיקדונות לזמן קצוב עד שנה גדלו בשיעור ניכר. כן הואט במידה מסוימת, מתחילת השנה שיעור התרחבותו, של האשראי הבנקאי החופשי. ניתוח רכיביו מצביע על עלייה באשראי השקלי הצמוד למדד וירידה באשראי השקלי הלא-צמוד ובאשראי הצמוד למט"ח; שינוי הרכב זה מצביע על עלייה בהערכת החשיפה של שוק האשראי לסיכוני האינפלציה.

איור א'-14

המצרפים הכספיים והאשראי[1], 1998 עד 2008

(השינוי הריאלי ב-12 החודשים האחרונים)

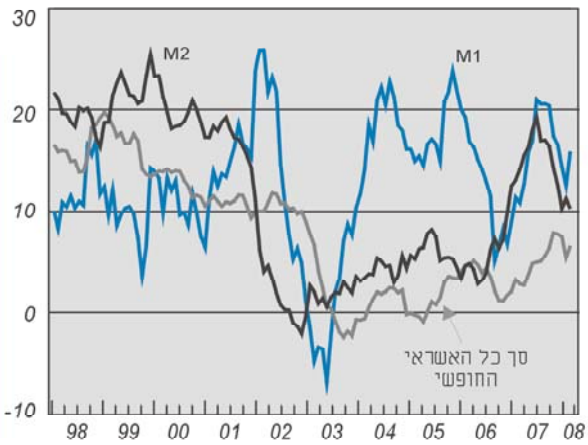

[1] מעודכן עד אפריל 2008.

בתקופה הנסקרת נרשם שפל בפעילות המגזר העסקי בשוק האג"ח הראשוני, והוא העמיק בחודש אפריל, שבו נרשם הגיוס הנמוך ביותר מזה שנתיים. זאת לאחר שבשנת 2007 נרשמו גיוסים בהיקפים גבוהים ביותר. גידולו של סך האשראי החוץ-בנקאי במגזר העסקי נבלם ברביע הראשון של השנה, על רקע ירידות השערים בשווקים הפיננסיים. ממצאים אלו מצביעים על ירידה מסוימת בפעילות החברות, מתוך ציפייה להאטה במשק הישראלי, או על מחנק אשראי.

שווי תיק הנכסים של הציבור ירד בתקופה הנסקרת, בעיקר כתוצאה מירידה של רכיב המניות בארץ. משקל רכיב המניות בארץ בסך תיק הנכסים, שהגיע במהלך שנת 2007 לרמות שיא, החל לרדת מתחילת השנה, ובחודש מארס הוא הגיע לכ-20 אחוזים, תוצאת ירידות של מחירי המניות.

עקום תשואות המק"ם (לוח א'-9 ואיור א'-15) הגיב על השינויים בריבית: בחודש ינואר ירד העקום בטווח הקצר (עד חצי שנה), אך בטווח הארוך הוא דווקא עלה; לכן השיפוע שלו הפך תלול יותר. בחודש פברואר ירד העקום כולו, ירידה שבטווחים הארוכים הייתה מתונה יותר. גם בחודשים מארס ואפריל הוסיף העקום לרדת, בעקבות הורדת הריבית הנומינלית של בנק ישראל. בחודשים אלו התליל השיפוע שלו, דבר המעיד על ציפייה מסוימת להעלאות ריבית. גם על פי תחזיות החזאים ריבית בנק ישראל צפויה לעלות, ולהגיע בסוף 2008 בממוצע ל-3.73 אחוזים.

איור א'-15

עקום תשואות המק"ם, ספטמבר 2007 עד מארס 2008

(נתונים ממוצעים)

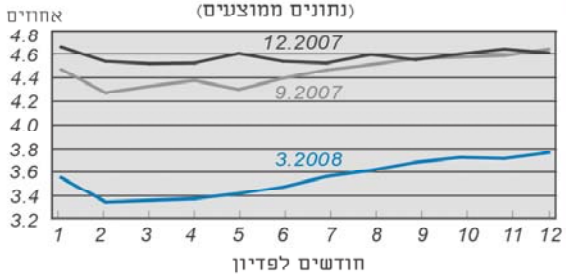

עקום התשואות של איגרות החוב הצמודות למדד, ספטמבר 2007 עד מארס 2008[1]

(ברוטו, נתונים ממוצעים)

[1] ללא נתוני התשואה של איגרות החוב הצמודות למדד ל-10 שנים.

במהלך התקופה הנסקרת ירד מדד תל אביב 100 בכ-14 אחוזים: ברובה של התקופה נרשמו ירידות בשערי המניות, עקב התגברות החשש למיתון בכלכלה האמריקאית ולהאטה בכלכלה הגלובלית, ועקב הורדות חדות של ריבית ה-Fed והתערבות בנק ישראל בשוק המט"ח על ידי קניית דולרים והורדת הריבית הנומינלית לשפל של 3.25 אחוזים. עלייה מתונה של שערי המניות נרשמה בחודש פברואר ובתחילת מארס, עקב התייצבותו של הדולר והציפיות להורדת ריבית, וזאת על אף ירידות השערים בחו"ל ונסיקת מחירי הנפט. במיוחד צנחו המניות של ענפי הטכנולוגיה העילית והנדל"ן (כ-30 וכ-27 אחוזים, בהתאמה). גם מניות הבנקים ירדו בתקופה הנסקרת בשיעורים חדים – ירידות שנבעו, בין השאר, מהפסדים עצומים של "בנק הפועלים" עקב משבר ה"סאב-פריים" והורדת דירוגם של הבנקים הישראליים על ידי בנק ההשקעות "מריל לינץ'" במארס.

לוח א'-1: חשבונאות לאומית, 2007 ו-2008
(שיעור השינוי באחוזים, במחירים קבועים, במונחים שנתיים, בניכוי עונתיות)

	2007[1]	2007, כל רביע לעומת קודמו				2008/I	
		I	II	III	IV	לעומת הרביע הקודם	לעומת הרביע המקביל אשתקד[1,2]
התוצר המקומי הגולמי	5.3	5.2	6.1	5.9	5.8	5.4	5.8
התמ"ג של המגזר העסקי	6.1	5.6	7.1	7.3	7.6	6.1	7.0
הצריכה הפרטית	6.6	8.4	3.9	7.9	3.0	14.1	7.1
ההשקעה המקומית הגולמית	13.8	-19.9	59.8	0.6	12.1	-10.2	12.8
ההשקעה בנכסים קבועים	14.2	8.6	15.4	42.9	-11.8	9.6	12.4
היצוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים	9.3	8.3	11.3	12.0	10.9	16.5	12.7
היצוא של סחורות[3]	8.9	12.7	3.8	10.1	23.7	2.0	9.6
היצוא של שירותים[3]	7.3	-2.5	19.4	7.5	4.9	41.8	17.5
היבוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים	14.0	16.6	21.5	9.2	14.3	20.0	16.1
היבוא של סחורות[4]	11.4	-5.3	23.9	27.3	0.2	11.0	15.1
היבוא של שירותים[4]	17.8	33.7	20.4	-7.0	0.8	39.5	12.0
הצריכה הציבורית	2.6	-0.7	5.8	2.0	-3.6	5.1	2.3
הצריכה הציבורית למעט היבוא הביטחוני	3.2	6.5	1.8	4.4	1.1	-2.9	1.1
השימושים המקומיים	6.7	2.8	12.4	3.4	7.5	4.4	6.9

1 נתונים מקוריים.

2 במונחים רבעוניים.

3 חישוב חדש - ללא סובסידיות.

4 חישוב חדש - ללא מסים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח א'-2: אינדיקטורים לפעילות העסקית, 2006 ו-2008
(שיעורי השינוי באחוזים, במונחים שנתיים, בניכוי עונתיות)

	2007[1]	2007, כל רבע לעומת קודמו				ינואר עד אפריל 2008		
		I	II	III	IV	לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1,2]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	שיעורי השינוי							
המדד המשולב למצב המשק	4.5	7.7	6.9	7.6	9.7	8.0	8.0	4
המסחר הקמעוני המאורגן	6.7	7.9	6.4	11.5	7.6	4.1	7.1	4
הייצור התעשייתי (ללא יהלומים)	4.9	-4.3	1.0	8.8	9.8	12.8	8.0	3
מדד הפדיון בענף המסחר	7.6	13.2	5.5	6.0	0.9	11.8	6.0	3
מדד הפדיון - מסחר ושירותים	9.0	16.6	4.6	6.6	2.8	6.2	5.0	3
מדד היצוא - שירותים	9.0	10.8	15.1	-0.3	21.7	28.2	16.0	4
כניסת תיירים	24.4	121.0	2.2	61.5	95.4	28.5	43.0	4
הבנייה למגורים								
התחלות הבנייה של דירות[1]	-3.0	-12.2	-0.2	13.1	-8.6		-15.0	1
סיומי הבנייה של דירות[1]	-7.0	17.7	-15.3	4.6	-29.3		-14.3	1
הבנייה שלא למגורים								
שטח ההתחלות[1]		-48.0	-25.0	-21.0	-3.0	-4.0	-4.0	3
ממצאי סקר החברות (מאזן הנטו)[3]								
המאזן המשוקלל של המגזר העסקי	33	26	30	40	34	18		3
תפוקת החברות התעשייתיות	27	27	24	34	23	9		3
מכירות חברות המסחר	37	31	36	46	36	34		3

* כשחודש זה הוא אפריל (4) מושוות קבוצות של ארבעה חודשים, כשחודש זה הוא מארס (3) ההשוואה היא רבעונית, ובמקרה של ינואר (1) - חודשית.

1 נתונים מקוריים.

2 במונחים רבעוניים.

3 מאזן הנטו הוא ההפרש בין מספר החברות המדווחות על עלייה לבין אלה המדווחות על ירידה, כאחוז מסך החברות המדווחות.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הבינוי והשיכון ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-3: אינדיקטורים להתפתחות שוק העבודה, 2007 ו-2008
(שיעורי השינוי באחוזים, בניכוי עונתיות)

	2008/I	2007, כל רביע לעומת קודמו				ינואר עד אפריל 2008		
		I	II	III	IV	לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	(אלפים)							
כוח העבודה האזרחי	2,944	1.2	1.0	0.5	-0.3	1.0	3.0	3
המועסקים הישראלים	2,760	1.2	1.3	0.8	0.3	2.0	4.0	3
במגזר הציבורי	806	0.7	0.4	2.5	0.1	0.0	3.0	3
במגזר העסקי	1,955	1.3	1.5	0.4	0.5	3.0	5.0	3
מועסקים זרים ומהשטחים (לא מנוכה עונתיות)	392	-2.8	-0.9	5.0	5.3	4.0	14.0	3
ממוצע שעות העבודה השבועיות למועסק	36.6	0.0	-0.8	0.5	0.5	-0.5	0.0	3
תשומת העבודה במגזר העסקי (כולל שטחים וזרים), שבועי	95,670	0.1	0.7	1.5	1.7	2.0	6.0	3
ישראלים בלבד	83,832	0.2	1.0	1.1	1.4	1.0	5.0	3
תשומת העבודה במגזר הציבורי (ישראלים)	17,368	4.0	-3.4	3.0	-0.7	3.0	1.0	3
הבלתי מועסקים	185	1.4	-2.5	-3.9	-7.4	-5.0	-17.0	3
דורשי העבודה	187	-1.2	-1.4	-2.8	-3.2	-9.0	-8.0	3
התביעות לתשלומי דמי אבטלה	56	-2.0	-1.8	-3.2	-7.5	-15.0	-16.0	4
	(ש"ח, נתונים מקוריים)							
השכר הריאלי למשרת שכיר[2]	7,459	-0.3	1.1	-1.4	0.4	8.0	1.0	3
במגזר הציבורי	6,973	0.9	2.3	-1.8	0.6	5.0	2.0	3
במגזר העסקי	7,691	-0.3	0.8	-1.1	-0.7	6.0	1.0	3
השכר הנומינלי למשרת שכיר[2]	7,910	-0.2	1.4	-0.1	1.5	12.0	5.0	3
במגזר הציבורי	7,394	1.4	2.4	-0.6	1.6	11.0	6.0	3
במגזר העסקי	8,156	0.1	0.7	0.2	0.4	12.0	4.0	3
	(אחוזים, מנוכי עונתיות)							
שיעור ההשתתפות	56.6	56.2	56.5	56.5	56.1			3
שיעור התעסוקה	53.1	51.8	52.2	52.4	52.4			3
שיעור האבטלה	6.3	7.8	7.5	7.2	6.7			3
עומק האבטלה[3]	34.0	35.1	32.0	30.4	30.1			3

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] נתונים מקוריים.

[2] כולל זרים ועובדים מהשטחים.

[3] המובטלים המחפשים עבודה מעל חצי שנה מתוך סך כל המובטלים (נתונים מקוריים).

מקור הנתונים: סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, למעט נתוני הישראלים והלא-ישראלים במגזר העסקי, תשומת העבודה במגזר העסקי וסך המועסקים הישראלים, אשר מקורם באומדני החשבונאות הלאומית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח א'-4: ביצוע התקציב המקומי של הממשלה, 2007 ו-2008

	2007	2007				ינואר עד אפריל 2008		
		I	II	III	IV	לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
הגירעון המקומי של הממשלה כאחוז מהתוצר	1.5	5.1	1.1	2.2	-2.6	4.7**		3
הסטייה מתוואי התקציב המקומי ללא אשראי[1]	במיליארדי ש"ח, במחירים שוטפים						מיליארדי ש"ח[2]	
בהכנסות		4.1	3.6	4.1	3.2	-1.5	-3.9	4
בהוצאות		-2.2	-2.1	-0.7	-0.6	1.5	1.3	4
בגירעון		-6.3	-5.7	-4.8	-3.8	-3.0	-5.2	4
הגירעון הכולל ללא אשראי (מיליארדי ש"ח)		6.4	-0.8	2.2	-7.9	13.3	-1.6	4
	שיעורי השינוי הריאלי לעומת התקופה המקבילה אשתקד (אחוזים)							
הכנסות הממשלה ממסים	5.9	7.7	5.5	6.7	3.4	12.6	-1.9	3
מזה: הכנסות ממס הכנסה נטו	3.0	11.5	4.0	-3.2	-0.8	18.8	-11.6	3
הכנסות ממע"מ ברוטו	5.7	0.5	2.3	10.5	9.6	5.5	7.8	4
הוצאות הממשלה	3.4	9.0	3.8	0.8	1.0	-7.2	2.3	4
קצבאות הביטוח הלאומי	2.8	4.8	4.5	1.5	0.4	1.9	2.9	3
מזה: דמי אבטלה	-10.6	-7.4	-7.9	-8.5	-18.9	6.1	-12.1	3
הבטחת הכנסה	-8.0	-6.6	-5.8	-9.3	-10.6	4.2	-6.5	3
גבייה של המוסד לביטוח לאומי מהציבור	4.7	2.9	6.1	7.7	2.1	-1.1	5.9	3

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

** הגירעון ברביע הראשון של 2008.

[1] התוואי נקבע בהתאם ליעד גירעון של 3.0 אחוזי תוצר .

[2] השינוי בתקופה הנסקרת לעומת התקופה המקבילה אשתקד אינו מתייחס לתוואי העונתי.

המקור: משרד האוצר, המוסד לביטוח לאומי ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-5: סחר החוץ, מאזן התשלומים ויתרות מטבע החוץ, 2007 ו-2008
(מנוכה עונתיות)

	2007[1]	2007, כל רביע לעומת קודמו				2008	ינואר עד אפריל 2008		
		I	II	III	IV	I	לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	שיעורי השינוי[2]								
המסחר בסחורות[3]									
יבוא הסחורות	20.8	7.4	4.7	7.1	6.2		9.1	26.1	4
מזה: נכסי הצריכה	29.0	17.9	3.6	6.3	4.6		19.8	36.1	4
נכסי ההשקעה	23.9	6.6	7.1	12.1	6.4		13.6	41.2	4
התשומות לייצור	17.0	4.4	4.3	5.6	6.7		3.5	17.3	4
יצוא הסחורות	18.5	7.8	1.5	3.9	12.2		6.1	22.0	4
מזה: היצוא התעשייתי	18.2	7.0	2.1	4.4	11.9		6.5	23.4	4
מזה: טכנולוגיה עילית	12.8	5.1	2.3	-0.5	11.9		0.6	11.7	4
מאזן התשלומים	(מיליוני דולרים)								
יצוא הסחורות והשירותים	71,498	16,581	17,276	18,015	19,311	20,900			3
יבוא הסחורות והשירותים	73,634	16,603	17,737	19,260	20,107	21,444			3
העודף (הגירעון) בחשבון הסחורות והשירותים	-2,136	-22	-461	-1,246	-795	-543			3
העודף (הגירעון) בחשבון השוטף	5,197	1,518	1,578	791	946	1,092			3
החשבון הפיננסי (למעט יתרות המט"ח)[1]	-1,600	-1,329	-2,331	25	-2,764		-2,798	-1,329	3
מזה: ההשקעות הישירות של תושבי חוץ[1]	2,644	2,869	2,074	3,251	2,083		2,918	2,869	3
השקעות תושבי חוץ בתיק ניירות הערך למסחר[1]	67	1,033	845	-801	-808		-2,315	1,033	3
ההשקעות הישירות וההשקעות של תושבי ישראל בתיק ניירות הערך למסחר בחו"ל[1]	3,131	3,880	4,429	1,910	2,304		1,617	3,880	3
החוב החיצוני נטו (באחוזי תוצר)[1]	-23.6	-23.4	-24.1	-23.0	-23.4		-23.9	-23.4	3
היתרות בבנק ישראל, לסוף תקופה[1]	28,460	30,504	28,969	29,130	28,460				4

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] נתונים מקוריים.

[2] שיעורי השינוי מתייחסים להיקפים הדולריים של היבוא והיצוא.

[3] נתוני המסחר בסחורות הם ללא אניות, מטוסים, יהלומים ודלק.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח א'-6: מדדים להתפתחויות הכלכליות במדינות המתקדמות והמתפתחות[1]
(אחוזי שינוי שנתיים)[2]

			2005	2006	2007	2008	2009
						תחזית	תחזית
התמ"ג העולמי			4.4	5.0	4.9	3.7	3.8
	במדינות המתקדמות		2.5	3.0	2.7	1.3	1.3
	במדינות המתפתחות		7.0	7.8	7.9	6.7	6.6
הסחר העולמי			7.5	9.2	6.8	5.6	5.8
	במדינות המתקדמות	יבוא	6.1	7.4	4.2	3.1	3.7
		יצוא	5.8	8.2	5.8	4.5	4.2
	במדינות המתפתחות	יבוא	12.1	14.4	12.8	11.8	10.7
		יצוא	11.1	10.9	8.9	7.1	8.7
מחירי הסחורות הלא מעובדות (בדולרים)	נפט[3]		41.3	20.5	10.7	34.3	-1.0
	אחר		10.3	23.2	14.0	7.0	-4.9
האינפלציה (מדד המחירים לצרכן)	במדינות המתקדמות		2.3	2.4	2.2	2.6	2.0
שיעורי ריבית לזמן קצר (אחוזים)[4]	על הפיקדונות בדולרים		3.8	5.3	5.3	3.1	3.4
	על הפיקדונות באירו		2.2	3.1	4.3	4.0	3.6
שיעור האבטלה	במדינות המתקדמות		6.0	5.7	5.4	5.6	5.9

1 בהגדרות ה-World Economic Outlook ישראל נכללת בין המדינות המתקדמות. המדינות המתקדמות הן המדינות המפותחות וחלק מהשווקים המתעוררים.

2 פרט לשיעורי הריבית והאבטלה.

3 המחיר הממוצע של חבית נפט ב-2006 היה 64.27 דולרים של ארה"ב.

4 ריבית ה-LIBOR לשישה חודשים על הפיקדונות בדולרים; ריבית ה-LIBOR לשלושה חודשים על הפיקדונות באירו.

המקור: (IMF) World Economic Outlook, לפי העדכון מאפריל 2008.

לוח א'-7: מדדי מחירים נבחרים - קצב השינוי במהלך התקופה, 2007 ו-2008
(שיעורי השינוי באחוזים)

	2007	2007				ינואר עד אפריל 2008	
		I	II	III	IV	לעומת התקופה הקודמת[2]	לעומת התקופה המקבילה אשתקד
		שיעורי השינוי במהלך הרביע[1]					
מדד המחירים לצרכן	3.4	-0.2	1.2	1.3	1.1	1.6	4.7
מדד המחירים למעט דיור, פירות וירקות	3.7	-0.1	1.7	0.1	2.0	1.7	4.8
מדד המחירים לצרכן, ללא דיור וללא פירות וירקות, מבוקרים, הלבשה והנעלה	3.8	0.6	1.2	0.6	1.3	2.4	5.0
מדד מחירי הדיור	1.9	-0.3	-0.1	4.7	-2.3	-1.2	1.1
מדד המחירים הסיטוניים	11.4	1.6	2.5	1.9	5.0	2.8	11.7
שער החליפין של הדולר	-7.1	0.0	-0.4	-2.3	-4.5	-9.8	-13.5
שער החליפין של הסל	2.4	0.2	0.9	1.0	0.3	-2.4	0.8
		במהלך 12 החודשים האחרונים[3]					
מדד המחירים לצרכן	0.5	-0.6	-1.1	0.9	2.8		3.9
מדד המחירים לצרכן, ללא דיור וללא פירות וירקות, מבוקרים, הלבשה והנעלה	1.1	0.5	0.0	0.7	3.1		4.4

1 שיעורי השינוי בחודש האחרון של כל רביע לעומת החודש האחרון של הרביע הקודם.

2 אפריל 2008 לעומת דצמבר 2007.

3 שיעורי השינוי בין הממוצע לרביע (או לארבעה חודשים) לעומת הממוצע של התקופה המקבילה אשתקד.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח א'-8: המצרפים המוניטריים והאשראי הבנקאי החופשי, 2007 ו-2008
(שיעורי השינוי במונחים שנתיים, אחוזים)

	2007	2007, כל רביע לעומת קודמו				ינואר עד אפריל 2008	
		I	II	III	IV	לעומת התקופה הקודמת*	לעומת התקופה המקבילה אשתקד
M1 (אמצעי התשלום)[1]	15.3	21.0	23.3	38.4	-1.5	5.4	15.1
M2[2]	15.3	22.8	19.3	21.1	1.6	6.0	11.2
M3[3]	12.9	19.8	13.7	22.2	4.0	4.3	10.3
האשראי הבנקאי החופשי	4.3	3.8	7.0	10.1	5.8	5.5	6.9
האשראי השקלי הלא-צמוד	15.7	20.0	17.3	3.3	16.9	21.5	14.5
האשראי הצמוד למדד	-0.9	-6.3	1.4	14.0	5.1	1.9	5.6
האשראי הצמוד למט"ח+האשראי במט"ח	-10.9	-13.0	-7.7	22.3	-18.6	-26.5	-10.3

* במהלך החודשים ספטמבר עד דצמבר 2007.

1 פיקדונות הע"ש + המזומן שבידי הציבור.

2 M1 + פד"ק לא-צמוד (עד שנה) + פח"ק.

3 M2 + פד"ק צמוד (עד שנה) + ע"ש צמוד.

המקור: בנק ישראל, חטיבת המחקר.

לוח א'-9: הריביות, התשואות ומדד המניות, 2007 ו-2008
(אחוזים, ממוצע לרביע)

	2007	2007				ינואר עד אפריל 2008	
		I	II	III	IV	לעומת התקופה הקודמת*	לעומת התקופה המקבילה אשתקד
הריבית הנומינלית							
על פח"ק	3.0	3.3	2.8	2.8	3	2.8**	3.2
על אשראי לא-צמוד עד שנה	7.5	7.8	6.9	7.9	7.4	8.0	7.8
ריבית אפקטיבית במכרז פיקדון יומי	3.9			3.7	4.1	4.1	4.0
ריבית LIBID על הדולר ל-3 חודשים	5.2	5.2	5.2	5.3	4.9	3.0	5.2
התשואה לפדיון של מק"ם - 12 חודשים	4.3	4.5	3.8	4.5	4.5	4.1	4.3
התשואה לפדיון של אג"ח ל- 5 שנים	3.2	3.2	2.9	3.4	3.3	2.7	3.2
פרמיית הסיכון[1]		0.2	0.2	0.2	0.3	2.4	3.5
הציפיות לאינפלציה ל-12 חודשים[2]	1.3	1.3	1	1.6	1.5	2.6	1.1
שיעור השינוי במדד המניות הכללי (רביע לעומת קודמו)	23.3	10.1	11	-0.7	1.7	-11.3	16.9

* לעומת החודשים ספטמבר עד דצמבר 2007.

** ינואר עד מארס לעומת הרביע הקודם.

[1] על Credit Default Swap לחמש שנים.

[2] הציפיות מבוססות על חישוב של מחלקת המחקר. הן נגזרו מפער התשואות בין אג"ח צמודה לאג"ח לא-צמודה, שהוחזקו על ידי משקיעים מוסדיים שאינם מחויבים במס, ובניכוי השפעת יום ה-X על מחיר האיגרת.

המקור: בנק ישראל, חטיבת המחקר.

חלק ב': הרחבה בסוגיות נבחרות

עובדים שעות ממושכות

workaholic הוא מי שמכור לעבודתו[1] ומקדיש לה את מרבית זמנו ומרצו, אף שאין לו צורך כלכלי בכך[2]. הוא שבוי באשליה שהדרך להתמודד עם אתגרי החיים והעבודה היא באמצעות עבודה קשה. התופעה נחקרה רבות בהקשרים פסיכולוגיים וסוציולוגיים, אולם כמעט לא זכתה להתייחסות של כלכלנים – בין השאר בגלל קושי להבחין בין העדפה גבוהה לעבודה (ונמוכה לפנאי) לבין התמכרות לעבודה (workaholism).

ההתמכרות לעבודה התרחבה בעשורים האחרונים בעטיים של מספר תהליכים. התגברות האינדיווידואליזם – המלווה בין השאר בהישגיות, בחתירה לפיתוח קריירה ובחומרנות – הובילו לעיתים לירידה בהקצאת זמן לפנאי, ובכללה לבני המשפחה. בד בבד התרחשו שינויים מבניים כבדי משקל, ובהם עליית שיעור החברות, ובכללן חברות רב-לאומיות, הפועלות בסביבה גלובלית תחרותית וסביב השעון, במיוחד בענפי הטכנולוגיה העילית, וגידול משקלם של ענפי השירותים, שבחלקם עובדים שעות ממושכות; ירידה ברמת ההתאגדות, הפוגעת בכוח המיקוח של העובדים מול המעסיקים, בפרט ביחס להיקף שעות העבודה[3]; שיפורים טכנולוגיים והסדרים מוסדיים המקלים על עבודות משק הבית ועל גידול הילדים; התרחבות אי-השוויון בהתפלגות ההכנסות, אשר מעלה את התועלת מעבודה מאומצת, המגדילה את הסיכוי להשיג משרות מתגמלות.

יתר על כן, מעבידים מעודדים את ההתמכרות לעבודה על ידי טשטוש הגבולות בין העבודה לשעות הפנאי: העמדת אמצעי תקשורת מודרניים (טלפון נייד, מחשב נישא, חיבור לאינטרנט ועוד) ורכב לרשות העובדים – אמצעים המאפשרים להם לעבוד מהבית ולהגיע בנוחות לעבודה בכל שעות היממה. המעבידים גם "מביאים את הבית לעבודה" (חדר כושר, מעונות לילדים וכדומה) ומארגנים פעילויות חברתיות להגברת תחושת הביתיות של העובדים. כמו כן שכיח הפיקוח הצמוד והניטור אחר העובדים (למשל מעקב אחר השימוש במחשב, איכון מיקום רכב החברה והטלפון הסלולרי, שימוש ב"כרטיסים חכמים")[4]. כל אלו מקנים למעביד מידע על דפוסי העבודה של כל אחד ואחד מעובדיו. לבסוף, המעבידים יוצרים סביבת עבודה שבה המכור לעבודתו זוכה לעידוד ולקידום, בעוד שעובדים אחרים עלולים להיתקל בכתף קרה.

להתמכרות לעבודה השלכות נרחבות על העובד ועל המשק. התופעה עלולה להגביר את המתח והחרדה של העובדים, לפגוע בבריאותם (תשישות, לחץ דם גבוה ועוד) ובמקרים חריגים אף להוביל למוות (ביפן התופעה מכונה karoshi)[5]. היא עלולה לפגוע גם בקשרים החברתיים בכלל והמשפחתיים בפרט, עד כדי גירושים. ההתמכרות לעבודה גם דוחפת עובדים אחרים במקום העבודה של המכור להגביר את היקף עבודתם. בשל ההשפעות החיצוניות השליליות הללו, והייצוג הניכר של בעלי הכנסות גבוהות בקרב המכורים לעבודה, יש הממליצים להעלות את

---

1 המונח workaholic (aholic – סיומת המציינת התמכרות) הוא בעקבות
W. Oates (1971). *Confessions of a Workaholic,* World Press, N.Y.

2 חשוב להדגיש כי כללים מקובלים אצל מעסיקים ודרישות התפקיד, המחייבים שעות עבודה ממושכות, לא בהכרח מוציאים את העובדים כך מגדר המכורים לעבודה, מפני שהעובדים יכולים – בדרך כלל, לפחות בטווח הארוך – לבחור מקומות עבודה או תפקידים פחות תובעניים. יתר על כן, אותם מכורים היו יכולים ברוב המקרים שלא לאחוז מלכתחילה במשרות המחייבות שעות עבודה ממושכות.

3 כך, למשל, נמצא קשר שלילי בין רמת הכיסוי של האיגודים המקצועיים באירופה לבין מספר שעות העבודה. ראו:
A. Alesina, E. Glaeser and B. Sacerdote (2005). *Work and Leisure in the U.S. and Europe: Why so Different?* NBER Working Paper 11278.
האיגודים המקצועיים מעוניינים במספר גדול של חברים, ולכן מעדיפים צמצום של מספר שעות העבודה למועסק על פני פיטורים. במקרים רבים צמצום מספר שעות העבודה הוא דרך לעקוף התנגדויות להעלאת שכר.

4 להרחבה ראו: ו' פטרר-אלון ואחרים (2008). "הסקר הרב-שנתי של המרכז לחקר ארגונים וניהול המשאב האנושי – אוניברסיטת חיפה", *משאבי אנוש*, ירחון 242, עמ' 38-44.

5 לחץ מאפיין אנשים המועסקים שעות ארוכות וכן בעלי הכנסות גבוהות. לפירוט ראו:
D.S. Hamermesh and J. Lee (2007). "Stressed Out on Four Continents: Time Crunch or Yuppie Kvetch?", *The Review of Economics and Statistics,* 89(2), 374-383.

מידת הפרוגרסיביות של המיסוי הישיר[6]. בהסתכלות משקית עלויות העבודה אמנם מצטמצמות, אך התעסוקה של אחרים עלולה להיפגע, ובטווח הארוך, עם השחיקה המתמשכת במקום העבודה, גם הפריון לשעת עבודה ייצא נפסד, כך שעלות העבודה ליחידת תפוקה אולי דווקא תאמיר.

בשל הקושי לזהות את המכורים לעבודה, נדון בשכירים (מכוח העבודה האזרחי) המועסקים לפחות 60 שעות בשבוע[7], ששכרם לשעת עבודה עולה על 30 ש"ח[8]; אלו יוגדרו כ"מועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה" (חלקם – לא דווקא מתוך התמכרות לעבודה). לא נכללו בהגדרה עובדים המועסקים שעות ממושכות ומשתכרים פחות מ-30 ש"ח לשעת עבודה, משום שאלה, במקרים רבים, נאלצים לעשות זאת כדי להתפרנס. ההתמקדות היא בשכירים בגילי העבודה העיקריים (25-54), וקבוצות ההשוואה הן כלל השכירים וכלל המשתכרים מעל 30 ש"ח לשעת עבודה.

שיעור המועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה באוכלוסייה הנחקרת עמד בשנת 2006 על 4.9 אחוזים (בקרב יהודים 5.4 אחוזים)[9], והם היוו 7.9 אחוזים מכלל המשתכרים מעל 30 ש"ח לשעת עבודה (איור ב'-1). יש לציין שלמעלה מ-9 אחוזים מהמשתכרים פחות מ-30 ש"ח לשעת עבודה עובדים 60 שעות ומעלה בשבוע, ממצא העשוי להעיד כי רבים נאלצים לעבוד בפרך כדי להתפרנס.

איור ב'-1

התפלגות שעות העבודה השבועיות של שכירים בני 25-54 בשנת 2006 (אחוזים)

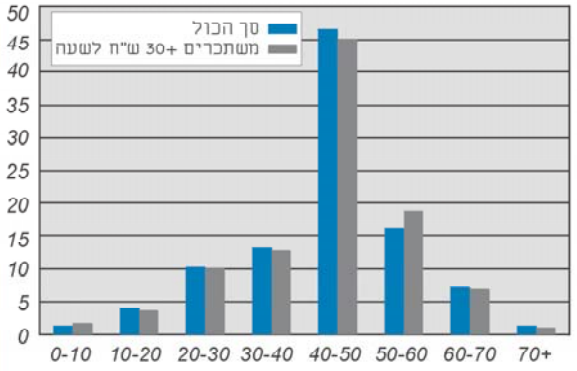

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הכנסות 2006; עיבודי בנק ישראל.

בקרב המועסקים הנדונים ניתן למצוא שיעור גבוה יחסית של גברים יהודים משכילים בני 35-44[10], הנשואים לבן/בת זוג עובדת (לוח ב'-1)[11,12]. הם עובדים בממוצע קרוב ל-64 שעות בשבוע, לעומת כ-42 שעות בקרב כלל המשתכרים מעל 30 ש"ח לשעת עבודה. שכרם החודשי הממוצע עומד על כ-15.9 אלפי ש"ח, כשליש יותר משכרם של המשתייכים לקבוצת ההשוואה, אך בשל שעות עבודתם הממושכות שכרם לשעת עבודה דומה – כ-60 ש"ח.

משלחי היד הבולטים שבהם אוחזים המועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה הם מנהלים (18 אחוזים), בעלי משלח יד אקדמי (23), והנדסאים וטכנאים (21) – איור ב'-2א. גם שיעורם בקרב בעלי אותם משלחי יד גבוה לעומת קבוצות ההשוואה. כך, למשל, שיעור המנהלים המועסקים שעות

---

6 D.S. Hamermesh and J.B. Slemrod (2008). "The Economic of Workaholism: We Should Not Have Worked on This Paper", *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 8(1).
יש לשים לב שבעוד המסים הגבוהים המוטלים על מוצרים ממכרים ומזיקים (כסיגריות ואלכוהול) הם רגרסיביים, כאן הם פרוגרסיביים.

7 קיים מיתאם גבוה בין שעות עבודה ממושכות לבין הגדרה של עובדים את עצמם כמכורים לעבודתם. כך, למשל, עולה מהסקר החברתי הקנדי לשנת 2005 כי למעלה ממחצית מהמועסקים מעל 60 שעות בשבוע דיווחו שהם מכורים לעבודה.

8 גישה עקרונית דומה, המגדירה מכורים לעבודה לפי שעות העבודה, בהינתן הצרכים הכספיים של משק הבית, ננקטה במחקר:
I. Harpaz and R. Snir (2003). "Workaholism: Its Definition and Nature", *Human Relation*, 56(3), 292-320.

9 3.4 אחוזים מהשכירים עובדים לפחות 60 שעות בשבוע בשכר העולה על 40 ש"ח לשעת עבודה (בקרב יהודים – 3.8 אחוזים).

10 חלק מהמועסקים בתחילת דרכם בשוק העבודה עשויים לעבוד שעות ממושכות במשך פרק זמן קצר יחסית בגלל דרישות העיסוק (למשל, בעלי מקצועות חופשיים בשלבי ההתמחות כעורכי דין, רואי חשבון ורופאים).

11 צריכת פנאי משותפת בחלקה לבני זוג, ולכן אם אחד מהם עובד שעות ממושכות, השני עשוי להגיב בהגדלת היקף עבודתו.

12 מאפיינים חברתיים-כלכליים נוספים של המועסקים שעות ממושכות ניתן למצוא אצל: ק' הלוי (2006). *מי הם המועסקים העובדים 50 שעות ויותר בשבוע?* הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סדרת ניירות עבודה, מס' 23. מאמידות לוגיסטיות שם עולה כי התכונות התורמות לתעסוקה של 50 שעות ויותר בשבוע דומות לתכונות השכיחות בקרב מועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה, כפי שהן מוצגות כאן.

לוח ב'-1: מאפיינים חברתיים-כלכליים של שכירים בני 25-54:
המועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה בהשוואה לאחרים, 2006 (אחוזים)

	סה"כ	משתכרים מעל 30 ש"ח לשעת עבודה	מועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה
סה"כ (אלפים)	1,620	920	79
השיעור באוכלוסייה	100	56.8	4.9
גברים	52.4	55	87.9
ההתפלגות לפי גיל:			
34-25	41.3	36.3	32.8
44-35	31.4	33.6	37.5
54-45	27.4	30.1	29.7
יהודים (ואחרים)	88.8	93.4	98.2
נשואים	72.6	78.6	85.3
מזה: לבן/בת זוג שכיר	56.7	63.9	73.8
התפלגות ההשכלה:			
חסרי תואר אקדמי	65.8	52.4	49.2
בעלי תואר ראשון	21.8	29.4	26
בעלי תואר שני ושלישי	12.4	18.2	24.8
ממוצע (חציון) שעות העבודה בשבוע	41.6 (43.0)	41.5 (43.0)	63.7 (60.0)
ממוצע (חציון) השכר לשעת עבודה (ש"ח)	44.5 (33.5)	61.4 (49.8)	58.9 (49.4)
ממוצע (חציון) השכר החודשי (אלפי ש"ח)	7.6 (5.8)	10.5 (8.6)	15.9 (13.8)

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הכנסות 2006; עיבודי בנק ישראל.

ממושכות בשכר גבוה כפול משיעור המנהלים בקרב כלל המשתכרים מעל 30 ש"ח לשעת עבודה. ממצאים דומים נמצאו גם בעולם[13].

רבים מן המועסקים הנדונים עובדים במינהל הציבורי של המדינה (18 אחוזים) ובענפים המתקדמים – התעשיות המתקדמות ושירותי המחשוב והמו"פ (16 אחוזים) – איור ב'-2ב. גם שיעורם בכלל העובדים שם גבוה יחסית.

כדי לבחון את העמדות של מועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה ביחס למקום עבודתם ואת ההשלכות שיש לשעות עבודה ממושכות על קשרי הגומלין בין עבודה לבית, נעשה שימוש בסקרים החברתיים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנים 2003 ו-2005, שבהם הופיעו שאלות רלוונטיות (לוח ב'-2).

שביעות הרצון מהעבודה של המועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה דומה לזו של כלל המשתכרים 30 ש"ח ומעלה לשעת עבודה, ושביעות רצונם מהכנסתם מעבודה גבוהה יותר – תוצאה לא מפתיעה, שכן הכנסתם החודשית גבוהה הרבה יותר. החשיבות של סביבת עבודה "ללא יותר מדי לחץ" ושל שעות עבודה נוחות בקרב המועסקים הנדונים נמוכה יותר מאשר בקבוצת ההשוואה, אבל הם מדווחים על קושי רב יותר לעמוד בעומס העבודה[14].

[13] C. Fagan (2004). "Gender and Working Time in Industrialized Countries", In: J.C. Messenger (ed.), *Working Time and Workers' Preferences in Industrialized Countries*, ILO.

[14] הממצא שלפיו שעות עבודה נוחות חשובות למועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה הרבה פחות מאשר לאחרים עשוי אמנם להעיד על העדפה נמוכה לפנאי, אבל הוא עומד בסתירה לממצאים ב-The 1998 Employment Options Survey, שמהם עולה כי ארבע חמישיות מהמועסקים 50 שעות ומעלה בשבוע היו מעדיפים להפחית את שעות עבודתם (למעלה ממחצית – ב-15 שעות ויותר).

איור ב'-2

משלחי יד וענפי כלכלה של שכירים בני 25-54 המועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה, 2006

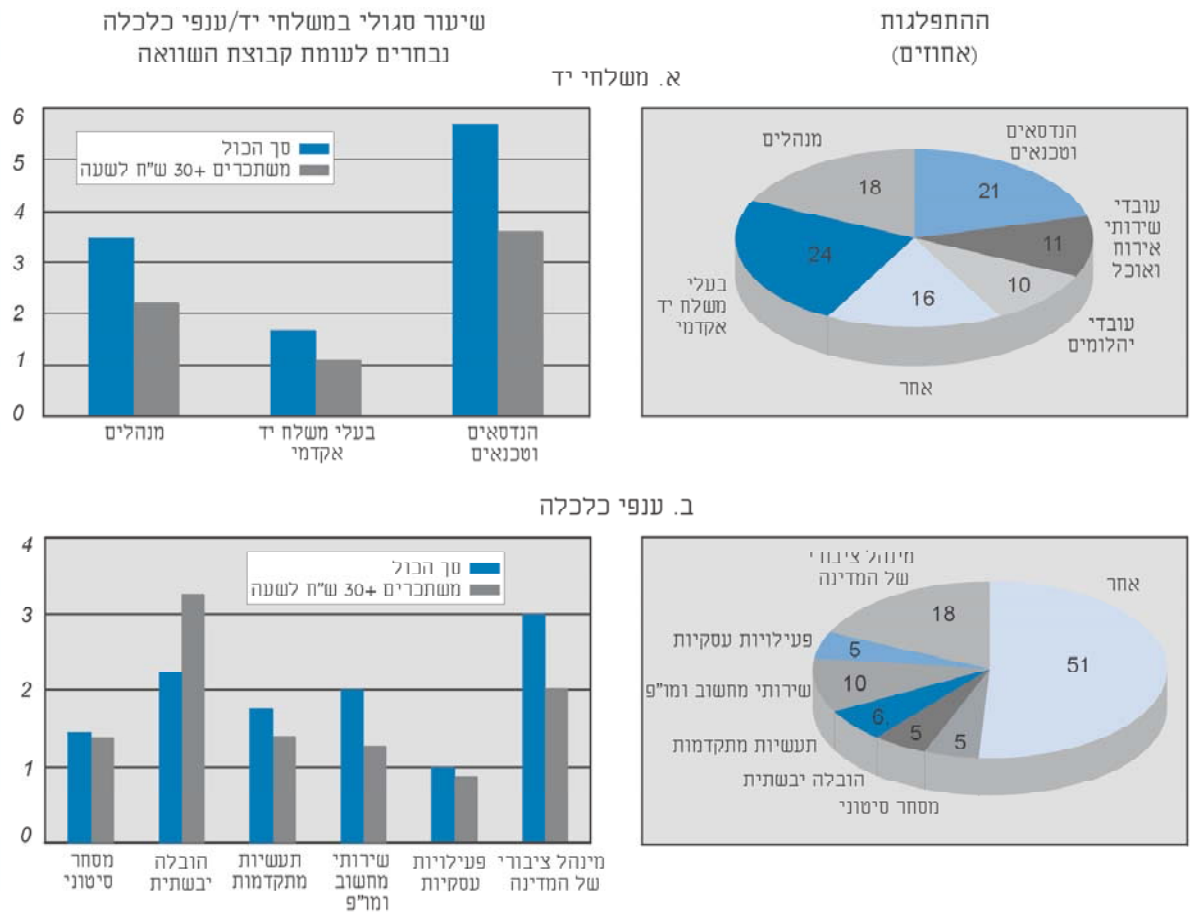

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הכנסות 2006; עיבודי בנק ישראל.

אשר לתחלופה בין העבודה לבית – המועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה מוותרים פחות על שעות עבודה בגלל מחויבות משפחתית, מתקשים יותר לעשות עבודות בית ומוותרים יותר על יציאה לחופשה; זאת בהתאם לממצאים מוכרים בספרות, המראים כי בעיניהם המשפחה פחות מרכזית בחיים.

מעניין שלא נמצא הבדל בולט בין המועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה לבין האחרים בשיעור המשיבים שיעבדו גם כאשר יוכלו להרשות לעצמם מבחינה כלכלית לא לעבוד כלל – וזאת בניגוד לתפיסה רווחת שאצל הראשונים שיעור המאמינים בערך העבודה (work ethic) גבוה יותר. בסיכומו של דבר, אצל המועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה שביעות הרצון מהחיים אינה שונה מזו של המשתכרים 30 ש"ח ויותר לשעת עבודה. ואולם, נמצא כי המועסקים שעות ממושכות היו מעדיפים לעבוד פחות[15].

השוואה בין-לאומית של תופעת ההתמכרות לעבודה נתקלת בקשיים בגלל הגדרה לא חד-משמעית של התופעה ומחסור בבסיסי נתונים בני-השוואה. Snir and Harpaz (2006)[16]

[15] נ' זוסמן וד' רומנוב (2005). "אושר העממים: שביעות רצונם של ישראלים מחייהם", *סקר בנק ישראל 77*, עמ' 125-137.

[16] R. Snir and I. Harpaz (2006). "The Workaholism Phenomenon: a Cross-National Perspective", *Career Development International*, 11(5), 374-393.

לוח ב'-2: עמדות ביחס לעבודה – מועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה בהשוואה לאחרים, שכירים יהודים בני 25-54 בשנת 12005 (אחוזים)

	סה"כ	משתכרים מעל 30 ש"ח לשעת עבודה	מועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה
שביעות רצון מהעבודה	83	88	89
שביעות רצון מההכנסה מעבודה	50	62	71
חשיבות הגורמים ליציאה לעבודה:			
פיתוח קריירה	71	75	77
הנאה מהעבודה	66	68	67
חשיבות סביבת העבודה:			
עבודה ללא יותר מדי לחץ	72	69	64
שעות עבודה נוחות	88	84	73
קושי לעמוד בעומס העבודה (2003)	25	25	41
תחלופה בין עבודה לבית (2003):			
פחות שעות עבודה בגלל מחויבות משפחתית	16	17	10
קושי לעשות עבודות בית בגלל מחויבות לעבודה	35	35	54
ויתור על יציאה לחופשה בגלל מחויבות לעבודה	39	41	69
יעבדו גם כאשר יכלו להרשות לעצמם מבחינה כלכלית לא לעבוד כלל	76	77	79
שביעות רצון מהחיים	86	91	91

1) אלא אם כן צוין שמדובר בנתוני 2003.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקרים חברתיים 2003 ו-2005; עיבודי בנק ישראל.

איור ב'-3

שיעור השכירים[1] המועסקים 60 שעות בשבוע ומעלה לפי המגדר: ישראל בהשוואה למדינות OECD,[2] 2004[3] (אחוזים)

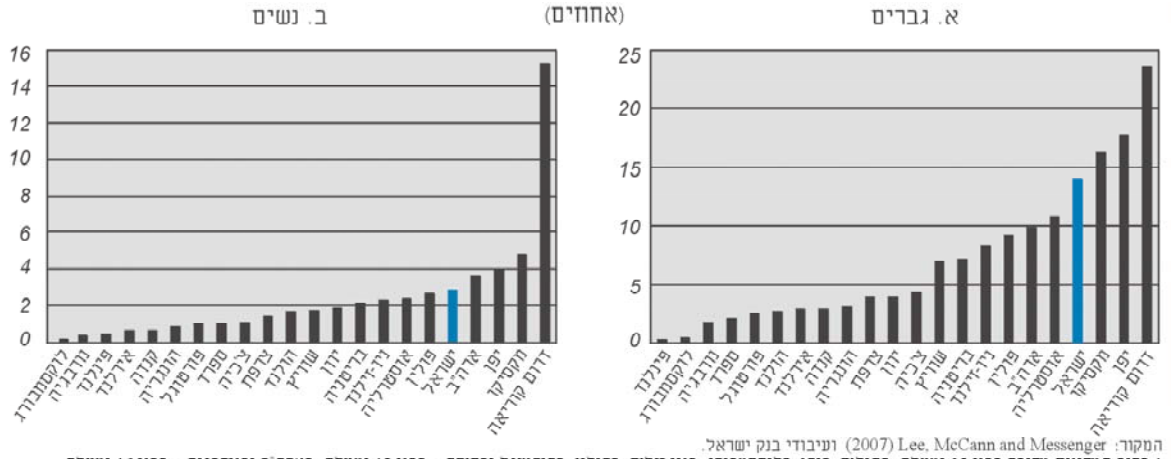

המקור: Lee, McCann and Messenger (2007) ועיבודי בנק ישראל.

1 ברוב המדינות מדובר בבני 25 ומעלה. בהולנד, ביפן, בלוקסמבורג, בניו זילנד, בפולין, בפורטוגל ובקנדה – בבני 15 ומעלה; בארה"ב ובגרמניה – בבני 16 ומעלה.

2 על חלק ממדינות OECD אין נתונים זמינים.

3 הנתון של בריטניה נכון ל-2003, ושל יוון ל-2005.

הראו – בהתבסס על סקר בין-לאומי של משמעות העבודה (Meaning of Work) שנערך בתחילת שנות השמונים – כי שכיחות ההתמכרות לעבודה לפי מדינה, היא בסדר יורד, ביפן, בבלגיה, בארה"ב, בישראל ובהולנד. ואולם, במהלך שני העשורים האחרונים נרשמה ירידה במספר שעות העבודה ביפן, וכן במערב אירופה – שם היא נבלמה החל בשלהי שנות התשעים, בין השאר בגלל היחלשות האיגודים המקצועיים והגמשת שוק העבודה (למשל הקלות ניכרות בחוק Aubry בצרפת, שנחקק בשלהי שנות התשעים, והקטין את מספר שעות העבודה השבועיות התקניות מ-39 ל-35).

מפרסום של ארגון העבודה הבין-לאומי[17] עולה כי שיעור השכירים המועסקים 60 שעות ויותר בשבוע בישראל עולה על השיעור במרבית מדינות OECD – אצל גברים ונשים כאחד – ורק בדרום קוריאה, ביפן, במקסיקו (ובארה"ב בקרב נשים) הוא גבוה יותר (איור ב'-3). במדינות שבהן שיעור גבוה יחסית מהמועסקים עובדים שעות רבות ההסדרה של שוק העבודה בדרך כלל מועטה, וגם רמת ההתאגדות נמוכה.

הקשר בין צמיחה לאבטלה ואמידתו בישראל

עוד לפני עשורים רבים היו כלכלנים מודעים לקיומו של קשר שלילי בשינויים המחזוריים בין התוצר לשיעור האבטלה. קשר זה מוסבר היטב בגורמי ביקוש והיצע: התרחבות התוצר בתקופות צמיחה – בהעדר שינויים בפריון העבודה – מחייבת העסקת עובדים נוספים, שלפחות חלק מהם מגיעים מקרב המובטלים; לעומת זאת בתקופות מיתון, ככל שרמת הביקושים יורדת והתוצר מצטמק, הצורך בעובדים קטן, וחלק מהם מפוטרים וחוזרים לאבטלה. הראשון שניסח תופעה זו כ"חוק אמפירי", ואף אמד את עוצמת הקשר, היה הכלכלן האמריקאי Arthur Okun, והיחס שגילה מכונה על שמו "חוק Okun". היחס בין צמיחה לאבטלה, המתואר בחוק Okun, חשוב לקביעת המדיניות המקרו-כלכלית, משום שערכו המוחלט של המקדם הנאמד יכול לשמש אמת מידה לעלותו של שיעור אבטלה גבוה למשק, במונחי הפגיעה בתוצר.

כדי להציג את הקשר בין התוצר לאבטלה נסמן את הלוגריתמים של התוצר בפועל ושל התוצר הפוטנציאלי (התוצר של תעסוקה מלאה) ב-y_t ו-y_t^n, בהתאמה, ואת שיעור האבטלה בפועל ושיעור האבטלה באינפלציה יציבה (NAIRU –Non-Accelerating Inflation Rate of Unemployment) נסמן ב-u_t ו-u_t^n. את המשוואה שאמד Okun ניתן להציג באופן הבא:

$$u_t - u_t^n = \beta_1 (y_t - y_t^n) + \varepsilon_t \qquad (1)$$

כאשר ε_t היא הפרעה מקרית מסוג רעש לבן, $t = 1, 2, .., T$ ו- $\beta_1 < 0$. גרסה זו מכונה "מודל הפערים", בהיותה מבוססת על פער התוצר, שהוא ההפרש בין התוצר בפועל לתוצר הפוטנציאלי, ועל פער האבטלה – ההפרש בין שיעור האבטלה בפועל לבין שיעור האבטלה המחושב NAIRU. הקושי במודל הפערים הוא בשימוש במשתנים בלתי נצפים – התוצר הפוטנציאלי ושיעור האבטלה NAIRU – ולכן הוא אינו פשוט לאמידה. משום כך הציע Okun צורה חלופית לאמידה – באמצעות "מודל ההפרשים". שיטת ההפרשים מאפשרת להשתמש בנתונים נצפים בלבד – התוצר בפועל ושיעור האבטלה בפועל – וכן מקלה על הבעיה האקונומטרית: האמידה נעשית בסדרות סטציונריות, משום שהסדרות המקוריות עלולות להכיל שורש יחידתי. מודל ההפרשים מקשר בין ההפרש-מסדר-ראשון של התוצר לזה של האבטלה:

$$\Delta u_t = \beta_0 - \beta_1 \Delta y_t + \varepsilon \qquad (2)$$

Okun (1962) השתמש בשני המודלים, ועל סמך נתוני 1960-1947 של ארה"ב הגיע למסקנה שכל נקודת אחוז בהפרש בין האבטלה בפועל לבין שיעור האבטלה NAIRU מפחיתה את התוצר, על פי אומדן זה, בכ-3 אחוזים[18,19] (משמע שהאומדן ל- β_1 הוא סביב 0.3-).

---

[17] S. Lee, D. McCann and J.C. Messenger (2007). *Working Time Around the World – Trends in Working Hours, Laws and Policies in a Global Comparative Perspective,* ILO and Routledge, London and New York.

[18] את הממצא שהשינוי בתוצר מהיר וחזק מהשינוי באבטלה ניתן להסביר בכמה אופנים: ככל ששיעור האבטלה עולה, חלק מהמובטלים עוזבים את כוח העבודה (מפסיקים לחפש עבודה באופן פעיל) ונושרים מהסטטיסטיקה וכן אפשר שהעובדים המועסקים עובדים פחות שעות; נוסף על כך, מעסיקים הנמנעים מפיטורי עובדים גורמים לירידת פריון העבודה.

[19] פירוש זה של המקדם אינו בדיוק נכון (ראו Plosser and Schwert, 1979); הפירוש המדויק הוא שעלייה של אחוז אחד בתוצר תואמת ירידה של שיעור האבטלה בכ-0.3 נקודת אחוז.

סביר להניח כי יחס זה אינו נשאר קבוע לאורך זמן, שכן הקשר בין התוצר לאבטלה הוא דינאמי, כתוצאה מהשינויים הרבים שהתחוללו בשוק העבודה – עלייה בהשתתפות של נשים בכוח העבודה, שינויים בפריון ובשכר, שינויים מבניים במשק, המתבטאים בשינויים בהרכבו הענפי, שינויים במוסדות שוק העבודה וגלובליזציה. לטענתו של Blanchard (1999), עוצמת ההשפעה של השינויים בתוצר על שיעור האבטלה גברה על פני זמן, עקב התחזקות התחרות הבין-לאומית והגמשת שוק העבודה, שהתבטאה בהורדת העלויות של תחלופת כוח אדם (בעקבות היחלשות החוקים להבטחת תעסוקה וירידה בהוצאות הפיטורין); אלה הקלו על הפירמות בהתאמת מצבת כוח האדם לסביבה כלכלית משתנה. לעומת זאת, לפי האומדנים שקיבלו Abel and Bernanke (2005), עוצמת הקשר בין התוצר לאבטלה בארה"ב נחלשה עם הזמן.

מחקרים שבחנו את קיומו של חוק Okun מחוץ לארה"ב אמנם מצאו קשר שלילי בין התוצר לאבטלה ברוב המשקים שנחקרו, אך עוצמתו שונה בין המשקים ומשתנה על פני זמן בכל משק, דבר המעורר הסתייגות מהחוק: Perman and Tavera (2005) מצאו כי ב-12 מדינות מתוך 17 שנבדקו השפעת השינויים בתוצר על רמת האבטלה התחזקה עם הזמן; Moosa (1997) מצא שמקדם Okun ירד במידה ניכרת בשתיים מתוך 7 מדינות שנחקרו; ו- Lee (2000) הסיק, על סמך נתוני 16 מדינות OECD, כי ברוב המשקים הפגיעה בתוצר בעטיה של עלייה באבטלה נחלשה בעשורים האחרונים.

אמידת חוק Okun בישראל

אמידת חוק Okun בישראל אפשרית בצורתו המקורית, מודל הפערים, על סמך סדרות של התוצר הפוטנציאלי ושיעור האבטלה NAIRU, שנאמדו בעבודתם של Suchoy and Friedman (2002). בהתאם למודלים ששימשו לאמידת שני משתנים בלתי נצפים אלה, נאמד חוק Okun לגבי שתי תקופות – 1987-2001 ו-1995-2007. בתקופה הראשונה התקבל במשוואה (1) מקדם השווה ל-0.6-, לאחר התיקון בגין תקופת העלייה, שבה שיעור האבטלה עלה עלייה ניכרת מסיבות אקסוגניות. (ללא התיקון המקדם שווה ל-0.65-.) משמע שעלייה של אחוז אחד בתוצר ביחס לתוצר הפוטנציאלי תואמת ירידה של כ-0.6 נקודת אחוז בשיעור האבטלה ביחס ל-NAIRU, השפעה בעוצמה כפולה מזו שמצא Okun.

בתקופה השנייה האמידה מסובכת יותר, משום ששתי סדרות הפערים אינן סטציונריות, ולכן האמידה נעשתה בסדרות של הפרשי הפערים, וכתוצאה מכך האומדן שהתקבל אינו בר השוואה עם האומדן ל- β_1 בהרצה הקודמת, אף שהקשר בין התוצר לאבטלה עדיין שלילי.

הקשר בין צמיחה לתעסוקה בישראל

חולשתו של חוק Okun נעוצה בעובדה שהוא אינו מביא בחשבון גורמים נוספים שיכולים להשפיע על התוצר, כגון שינויים בפריון העבודה. נוסף על כך, מדידת הקשר בין התוצר לאבטלה בעייתית, משום ששינויים בשיעור האבטלה הם סכום השינויים בכוח העבודה (בצד ההיצע) ושל השינויים בתעסוקה (בצד הביקוש). היצע העבודה תלוי בצמיחה, משתי סיבות עיקריות: ראשית, בתקופות של צמיחה השכר עולה ומניע בעלי שכר סף גבוה מזה ששרר בשוק העבודה טרם הצמיחה להצטרף לשוק העבודה; שנית, בתקופות צמיחה פוחת הקושי במציאת עבודה, וחלק מהמתייאשים חוזרים לכוח העבודה. יחד עם זאת, אך בכיוון ההפוך, פועלת תופעת העובד הנוסף: בתקופות צמיחה, ככל שהכנסתו של המפרנס העיקרי משתפרת, חלק מהעובדים המשניים במשק הבית (בעיקר נשים וצעירים) יוצאים משוק העבודה. נוסף על כל ההשפעות הללו, שוק העבודה יכול להיות מושפע מהגירה או מהגירת עבודה: צמיחה גורמת לתנועת מהגרים/מהגרי עבודה לתוך המשק, ומגדילה את כוח העבודה באופן אקסוגני. עלייה בפריון העבודה, במיוחד כשהיא מלווה בהתרחבות כוח העבודה, יכולה להביא לעלייה בתוצר הריאלי ללא ירידה בשיעור

איור ב'-4

שיעורי השינוי של תוצר ותעסוקה, 1968 עד 2007

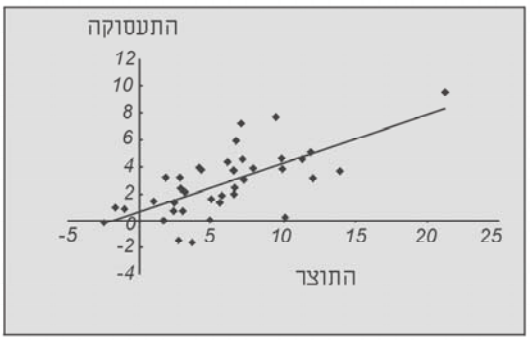

האבטלה – תופעה זו נקראת "jobless growth". משום כך כדאי להסתכל על הקשר שבין הצמיחה לתעסוקה.

איור ב'-4 מצביע על קשר חזק בין שיעורי השינוי של התוצר ושל התעסוקה במגזר העסקי בשנים 1968-2007. (מקדם המיתאם בין שתי הסדרות הוא כ-0.6.)

רגרסיה פשוטה, שבה המשתנה המוסבר הוא שיעור השינוי במספר המועסקים, והמשתנה המסביר הוא שיעור השינוי בתוצר, מסבירה כשליש מההשתנות של שיעור השינוי בתעסוקה. על פי תוצאות הרגרסיה, ירידה של קצב הצמיחה בנקודת אחוז אחת (לדוגמה מ-4 ל-3 אחוזים לשנה) תואמת ירידה של כשליש נקודת אחוז בתעסוקה במגזר העסקי, בממוצע[20]. ממצא מפתיע הוא שהוספת שיעור השינוי בשכר למשרת שכיר במגזר העסקי אינה משפרת את טיב האמידה, והמקדם הנאמד של משתנה השכר אינו מובהק סטטיסטית.

ניתוח הקשרים הענפיים

בהנחה שהקשר בין התוצר לתעסוקה אינו אחיד בענפים השונים, תוצאה של פונקציות ייצור שונות, ובעיקר מידות שונות של עתירות העבודה, נבדק קשר זה בארבעה ענפים – התעשייה, המסחר ושירותי האירוח והאוכל, התחבורה,

איור ב'-5

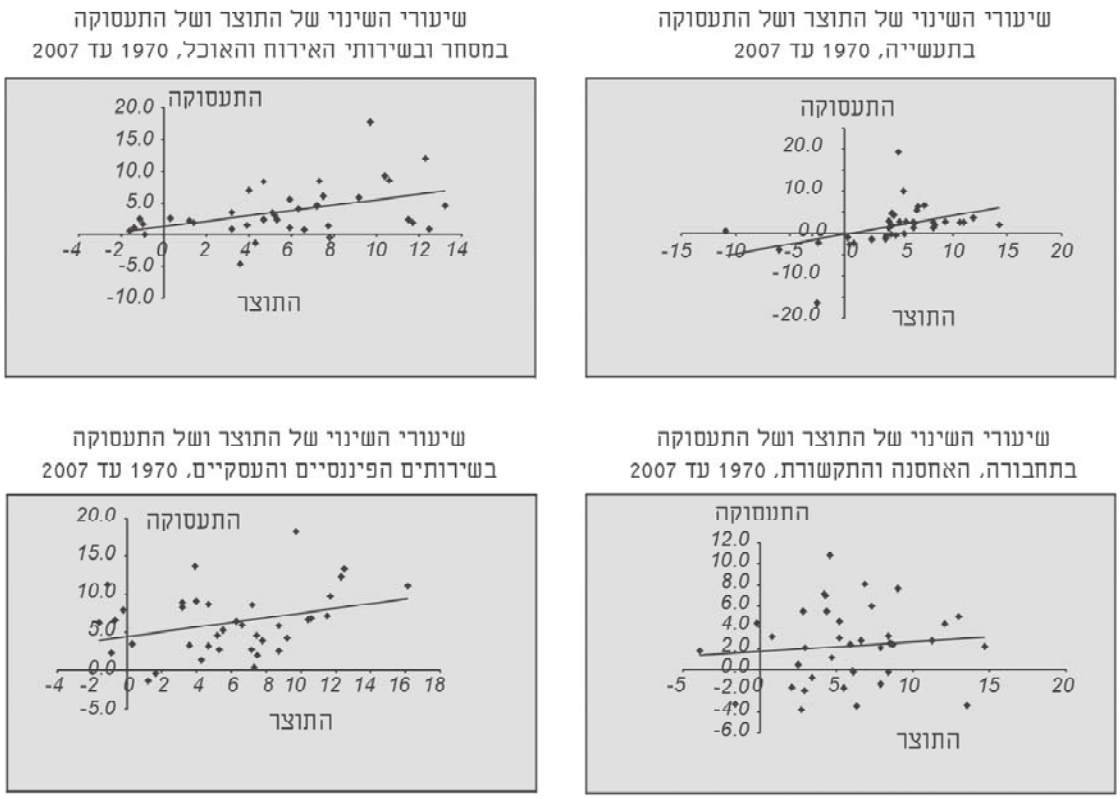

[20] מטרת בדיקה אמפירית זו היא בחינת הקשר בין שני המשתנים הללו ולא בדיקת סיבתיות. יתר על כן, מבחן Granger שולל את הקשר הסיבתי בין שני המשתנים בשני הכיוונים. עם זאת, מבחן הסיבתיות של Granger בודק אך ורק אם ערכי העבר של המשתנה המסביר יכולים לשפר את מידת ההסבר של התנהגותו של המשתנה המוסבר, מעבר להסבר על סמך נתוני העבר של המשתנה המוסבר עצמו. לפיכך מבחן הסיבתיות של Granger אינו מצביע על קיום הסיבתיות במובן הרחב יותר של המילה.

האחסנה והתקשורת והשירותים הפיננסיים והעסקיים[21]. איור ב'-5 מציג את הקשר בין שיעור השינוי בתוצר לבין שיעור השינוי במספר המועסקים בארבעת ענפי המשק העיקריים, בשנים 1970 עד 2007.

כפי שניתן ללמוד מקו המגמה, הקשר בין התוצר לתעסוקה חזק יותר בענפים מסחר ושירותי אירוח ואוכל, תעשייה ושירותים פיננסיים ועסקיים וחלש מאוד בענף התחבורה, האחסנה והתקשורת. עם זאת חשוב לציין כי בענף התחבורה, האחסנה והתקשורת התחוללו בתקופה האמורה שינויים דרמטיים, לאחר המצאת האינטרנט והתקשורת הסלולארית.

תוצאה מדויקת יותר מתקבלת מהרצת הרגרסיות של שיעור השינוי בתעסוקה על שיעור צמיחת התוצר הענפי. התוצאות ההרצה מסוכמות בלוח להלן.

לפי תוצאות אלה, בעת מיתון עיקר הפגיעה הצפויה בתעסוקה היא בענפים תעשייה, מסחר ושירותים למיניהם, כלומר בענפים עתירי העבודה.

הענף	גודל המקדם	אחוז ההשתנות
	t הסטטיסטי בסוגריים	(R^2)
תעשייה	0.431*	0.194
	(2.637)	
מסחר, שירותי אירוח ואוכל	0.435*	0.215
	(2.998)	
תחבורה, אחסנה ותקשורת	0.098	0.088
	(0.686)	
שירותים פיננסיים ועסקיים	0.308**	0.104
	(1.973)	
המגזר העסקי - סה"כ	0.325*	0.338
	(4.342)	

* המקדם מובהק ברמת מובהקות של 1%

** המקדם מובהק ברמת מובהקות של 10%

[21] בניתוח לא נכללו שלושה ענפים: ענף החשמל והמים, בשל גודלו הקטן, וענפי החקלאות והבנייה, משום ששיעור המועסקים הלא-ישראלים בהם גבוה.

ביבליוגרפיה

Abel, A. B. and B. S. Bernanke (2005). *Macroeconomics,* Pearson Addison Wesley Publishing Co., 5th edition.

Blanchard, O. (1999). *Macroeconomics,* Prentice Hall International, 2 edition.

Lee, J. (2000). "The Robustness of Okun's Law: Evidence from OECD Countries", *Journal of Macroeconomics* 22(2), 331-356.

Moosa, I. (1997). "A Cross-Country Comparison of Okun's Coefficient", *Journal of Comparative Economics* 24, 335-356.

Okun, A. M. (1962), "Potential GDP: Its Measurement and Significance", *Proceedings of the Business and Economic Statistics Section*, American Statistical Association, 98-103.

Perman, R. and C. Tavera (2005). "A Cross-Country Analysis of the Okun's Law Coefficient Convergence in Europe", *Applied Economics* 37, 2501-2513.

Plosser, C. I. and G. W. Schwert (1979). "Potential GDP: Its Measurement and Significance. A Dessenting Opinion". Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy 10, 179-186.

Suchoy T. and A. Friedman (2002). "The NAIRU in Israel: an Unobserved Components Approach", Discussion Paper Series, Research Department, Bank of Israel.

הקטנת התמריצים להחזקת רכב

התחזיות בדבר ההשלכות של התחממות כדור הארץ הצליחו לקדם אג'נדות סביבתיות רבות, בפרט בנושא פליטת מזהמים ממכוניות. הואץ פיתוחן של מכוניות היברידיות, וכן ההשקעה בתחבורה ציבורית ובפיתוח דלקים חלופיים. גם בישראל, לאור המלצות הוועדה למיסוי "ירוק", הוצע להחיל על רכבים מיסוי דיפרנציאלי, בהתאם למידת הזיהום שהם גורמים. אחת מהמלצות הוועדה היא לשנות את ההטבה להחזקת רכב, כך שהיא לא תיצור תמריץ

איור ב'-6

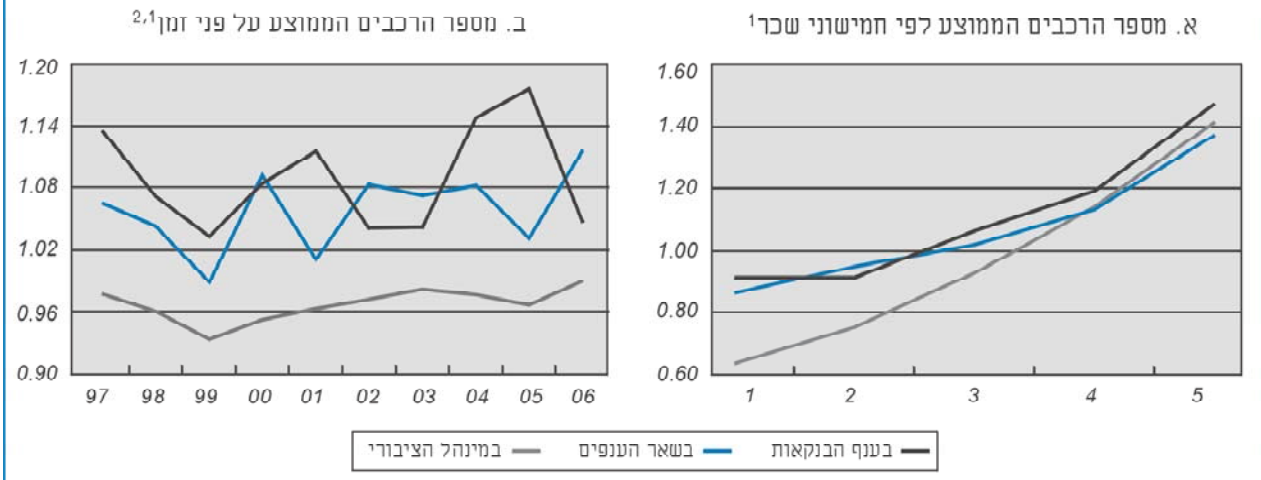

1 מספר הרכבים הממוצע של משקי הבית שיש בהם עובד בכל אחד מהענפים הנזכרים.
2 הנתונים באיור 1.2 הם שארית מרגרסיה המנכה את השפעת ההבדלים במאפייני הפרטים. ראו הערה 25.
המקור: הלמ"ס, סקרי הוצאות המשפחה לשנים 1997 עד 2006 ועיבודי בנק ישראל.

לרכישת רכב. בתיבה זו נבחנה השפעת ההטבה, ונמצא כי היא אכן מעודדת רכישת רכבים.

הוועדה למיסוי "ירוק" התכנסה בשנת 2006 כדי להתוות תוכנית חומש למיסוי "ירוק" בתחבורה, ולגבש מדיניות כוללת בנושא כלי רכב, פליטת מזהמים ועוד[22]. המלצותיה העיקריות של הוועדה נגעו להפחתה של פליטת מזהמים מרכבים על ידי עידוד השימוש ברכבים ובדלקים המזהמים פחות. זאת באמצעות הפחתת מס הקנייה על רכבים חדשים ו"ירוקים" יותר, ייקור אגרות הרישוי לפי גיל הרכב ומיסוי דיפרנציאלי על דלקים לפי מידת הזיהום שהם גורמים. כצעדים משלימים לרפורמה המוצעת, המליצה הוועדה על שורה של שינויים שמטרתם עידוד הפחתת השימוש ברכב בעזרת אגרות גודש, מיסוי המעסיקים על חניה לעובדים, הגדלת זקיפת ההטבה לבעלי רכב צמוד ועוד. במסגרת זו היא המליצה גם על שינויים בתחום השכר במינהל הציבורי - המרת ההטבה להחזקת רכב בתשלום שכר, שלא יחייב את העובד לרכוש רכב.

הטבת השכר הנוכחית מעודדת רכישת רכב באופן שלא קשור לתועלת שהעובד יפיק ממנו. כתוצאה מההטבה עובדים מחזיקים יותר רכבים מאשר במצב חלופי, שבו היו מקבלים אותה בלי שהיא תותנה בבעלות על רכב. כך המדינה למעשה מחבלת בניסיונותיה שלה להפחית את השימוש ברכב הפרטי, שנודעות לו השפעות חיצוניות שליליות נרחבות (זיהום אוויר, עומסי תנועה ותאונות דרכים): מצד אחד היא מנסה לעודד מעבר מתחבורה פרטית לציבורית, על ידי השקעה בתשתיות תחבורה ציבורית, מתן עדיפות במסלולי הנסיעה ומיסוי הרכבים והדלק; ומהצד האחר היא חתומה על הסכמי עבודה המתמרצים רכישת רכב פרטי.

כדי לבדוק את השפעת התמריץ האמור על רכישת רכב נערכה השוואה בין הענפים שבהם נהוג להעניק הטבה להחזקת רכב - המינהל הציבורי וענף הבנקאות (להלן: הזכאים) - לבין יתר ענפי המשק. ההנחה היא שבמסגרת הסכמי שכר קיבוציים בענפים אלו שיעור גבוה מהעובדים מקבלים הטבה זו. עם זאת, לא כל העובדים בענפים האמורים זכאים להטבה, וכן סביר שגם ביתר הענפים קיימים הסכמים המקשרים בין בעלות על רכב לשכר (במיוחד בשנים האחרונות בעקבות כניסת ה"ליסינג"). לכן

[22] המלצות הוועדה פורסמו בתחילת שנת 2008 וצפויות להגיע לאישור הכנסת בתקופה הקרובה. לפירוט ראו דוח הוועדה למיסוי ירוק: http://www.mof.gov.il/taxes/docs/misui_yarok.pdf. ההמלצות מסתמכות, בין השאר, על: אלדד שידלובסקי ומיכאל שראל, "העלויות האמיתיות של השימוש בכלי רכב והמדיניות הרצויה", *הרבעון הישראלי למסים*, יולי 2007.

לוח ב'-3: השפעת ההטבה ומאפייני הפרט על הבעלות והשימוש ברכב (אומדני רגרסיה)

	מספר הרכבים במשק הבית	ההסתברות לבעלות על רכב אחד	ההוצאות על רכב
	(1)	(2)	(3)
דמי לעובדי המינהל הציבורי	0.093***	0.085***	23.70
דמי לעובדי ענף הבנקאות והפיננסים	0.125***	0.082***	40.20
הגיל	-0.002***	-0.002***	0.40
ההשכלה	0.031***	0.015***	17.9***
מספר הנפשות במשק הבית	0.060***	0.018***	8.80
מספר הנפשות מתחת לגיל 18	-0.079***	-0.021***	-39.3***
גודל יישוב	0.023***	0.014***	25.0***
השכר (אלפי ש"ח)	0.020***	0.017***	15.8***
הוצאות משק הבית (אלפי ש"ח, למעט הוצאות רכב)	0.030***	0.014***	37.6***
הבעלות על דירה	0.276***	0.198***	29.6*
הקבוע	-0.249***	0.066***	783.3***
מספר התצפיות	55,783	43,165	29,515
R2	0.27	0.16	0.05

* מובהק ב-10 אחוזים. **מובהק ב-5 אחוזים. *** מובהק באחוז.

המקור: הלמ"ס, סקרי הוצאות המשפחה לשנים 1997 עד 2006 ועיבודי בנק ישראל.

האומדן שיוצג לפער בין הענפים יבטא גבול תחתון בלבד להשפעת ההטבה על רכישת רכב.

איור ב'-6א מציג את מספר הרכבים הממוצע במשפחה לפי חמישוני שכר במינהל הציבורי, בענף הבנקאות ובשאר הענפים[24,23]. כפי שעולה מהאיור, במשקי בית שבהם יש עובד במינהל הציבורי או בענף הבנקאות, מספר הרכבים הממוצע גבוה ב-12 אחוזים מאשר ביתר משקי הבית. בחמישון ההכנסה התחתון הפער גדול ומגיע ל-39 אחוזים, ובחמישון ההכנסה העליון הפער נסגר.

איור ב'-6ב מציג את מספר המכוניות הממוצע בכל ענף על פני זמן, מנוכה מהשפעת הפערים בשכר ומתכונות נוספות[25]. ניתן לראות לאורך כל השנים פער ברור במספר המכוניות למשק בית בין עובדים בענפים הזכאים לבין עובדים בענפים האחרים.

לוח ב'-3 מציג אומדני רגרסיות לבדיקת ההבדלים בין הענפים הזכאים ליתר הענפים. בעמודה הראשונה מוצגת השפעת ההשתייכות לענפים האלה על מספר הרכבים במשק הבית, כאשר פוקחו משתנים שיכולים להעיד על העדפות או על צורך ביותר רכבים: משתנים המבטאים את רמת החיים (השכר, הצריכה השוטפת והבעלות על דירה), משתני רקע (הגיל, ההשכלה, מספר הנפשות והילדים) וכן גודל יישוב המגורים. מאמידה זו עולה כי הפער במספר הרכבים בין הענפים הזכאים ליתר הענפים מגיע ל-9.3 אחוזים במינהל הציבורי ול-12.5 אחוזים בענף הבנקאות[26]. כן נמצא שעלייה ברמת החיים מגדילה במידה משמעותית את מספר הרכבים: כך למשל עלייה של 1,000 ש"ח בשכר מובילה לעלייה של 2 אחוזים במספר כלי הרכב של משק

[23] מתוך סקרי הוצאות המשפחה לשנים 1997 עד 2006.

[24] מספר הרכבים הוא משתנה קטגוריאלי המקבל שלושה ערכים: 0-אפס רכבים; 1-רכב אחד; 2-שני רכבים ומעלה.

[25] הנתונים הם השארית מרגרסיה של מספר הרכבים על התכונות של משקי הבית: גיל ראש משק הבית, ההשכלה, מספר הנפשות, מספר הנפשות מתחת לגיל 18, גודל יישוב מגורים, השכר, הוצאות משק הבית (למעט ההוצאות על רכב) ובעלות על דירה.

[26] גודל המקדם (כפי שמופיע בלוח 1) הוא, בקירוב, אחוז הפער במספר הרכבים המשפחתי הממוצע, שעומד על 0.98 רכבים.

הבית, ובעלות על דירה מגדילה את מספר כלי הרכב ב-28 אחוזים. גם מספר הנפשות במשק הבית וההשכלה משפיעים באופן חיובי על מספר הרכבים, ואילו גודל יישוב המגורים משפיע באופן שלילי. יש לציין כי המקדם הנאמד להשפעת הענפים הזכאים על מספר הרכבים מושפע בעיקר מהוספת השכר לרגרסיה, ובאופן שולי - מהוספת יתר המשתנים המפקחים. באמידות נוספות (שאינן מוצגות כאן), נבדקה השפעתם של משלחי יד שונים, כדי לשלול את האפשרות כי המתאם שנמצא נובע מצרכים מיוחדים ברכב בענפים אלה. נמצא כי לפקידים, אקדמאים ומנהלים מספר רכבים גדול יותר מאשר ליתר העובדים, אך השפעת הענפים הזכאים נותרה בעינה. נמצא גם שבענפים הזכאים ההבדלים בין העובדים במשלחי היד השונים קטנים יותר - עדות להשפעה המכרעת של התמריץ לבעלות על רכב בענפים אלה.

נוסף על אלה נמצא כי כאשר מגבילים את המדגם לרכבים בבעלות פרטית בלבד, כדי להתעלם מהסדרי ה"ליסינג" הנהוגים בעיקר במגזר העסקי, ומהווים גם הם תמריץ לשימוש ברכב, השפעת התעסוקה במגזר הציבורי על רכישת רכב גדלה בעוד כ-4 נקודות אחוז.

בניגוד לתמריץ שההטבה להחזקת רכב יוצרת לרכישתו, הטבה זו אינה אמורה לעודד שימוש עודף בו (מעבר להשפעת ההכנסה), משום שההטבה אינה תלויה בהיקף הנסיעה בפועל. משום כך יש לצפות שהפער בין הענפים במספר הרכבים לא יישמר בהוצאות על רכב (המבטאות גם את היקף השימוש בו). לעומת זאת, אם הפער שנמצא נובע ממאפייני הענף (למשל אופי עבודה שמצריך שימוש מרובה ברכב) נצפה שהפער יישמר. כדי לבחון סוגיה זו נבדקה ההוצאה לרכב בענפי הבנקאות והמינהל הציבורי וביתר הענפים. כיוון שההוצאה לרכב יורדת ביחס למספר הרכבים במשק הבית, לא ניתן לכלול בהשוואה משקי בית בעלי רכב אחד ובעלי שני רכבים גם יחד, אלא רק משקי בית בעלי אותו מספר רכבים. האיורים דלהלן מציגים השוואה בין ענפים לבעלי רכב אחד: איור ב'-7א מציג את הוצאתם לרכב, ואיור ב'-7 מציג את שיעורם באוכלוסייה[27]. מאיורים אלה עולה כי בענפים הזכאים ההוצאה לרכב אינה גבוהה יותר, ואילו הפערים בשיעור בעלי הרכב ניכרים. תמונה זו עולה גם מרגרסיות 2-3 בלוח ב'-3: ההסתברות לבעלות על רכב בענפים הזכאים גבוהה באופן מובהק בכ-8 נקודות אחוז מאשר בענפים האחרים. לעומת זאת, ההוצאה לרכב אינה גבוהה באופן מובהק בענפים אלו, וגודל המקדמים (23 ש"ח במינהל הציבורי ו-40 ש"ח בענף הבנקאות) הוא כ-1.5 אחוזים בלבד מההוצאה הממוצעת לרכב. ממצאים

איור ב'-7

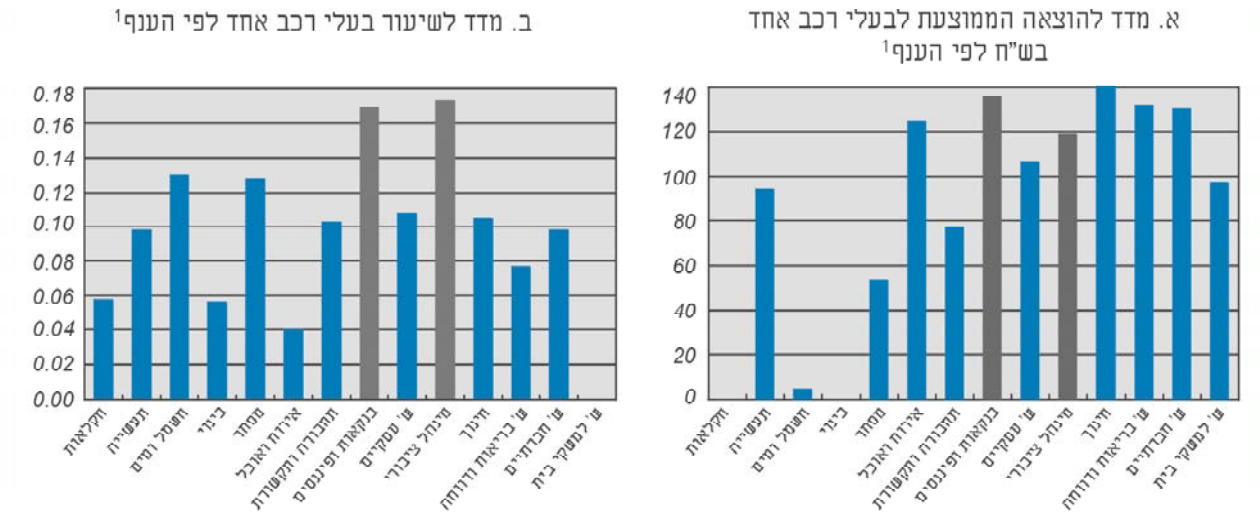

1 הנתונים הם שארית מרגרסיה המנכה את השפעת ההבדלים במאפייני הפרטים. ראו הערה 25.
המקור: חלמ"ס, סקרי הוצאות המשפחה לשנים 1997 עד 2006 ועיבודי בנק ישראל.

[27] תמונה דומה עולה גם מהגבלת המדגם לבעלי שני רכבים ומעלה.

אלו מחזקים את ההשערה כי הפערים במספר הרכבים נובעים מההטבה הניתנת בענפים הזכאים.

לא ניתן להעריך את העלות התקציבית של ביטול התניית ההטבה בבעלות אישית על רכב, אך ניתן לחלק אותה לשני סוגים: עלות ישירה - ההטבה תינתן לעובדים אשר במצב הקיים זכאים להטבה אך לא נהנים ממנה משום שאינם בעלי רכב; עלות עקיפה - שינוי באופי ההטבה עלול להוביל ללחצים להכללתה בשכר הבסיס, כדי שהיא תיכלל בחישובים לפנסיה, פיצויי הפיטורים וכדומה. בעוד שהעלות הישירה צפויה להיות נמוכה יחסית, השלכות הרוחב של העלות העקיפה יכולות להיות גבוהות, ויש להימנע מהן על ידי שיתוף פעולה מראש עם נציגי העובדים.

הממצאים מעידים על פער במספר הרכבים למשק בית בין העובדים במינהל הציבורי ובענף הבנקאות לבין העובדים בשאר הענפים (בניכוי מאפייני העובדים). נמצא גם שפער זה אינו נובע מצורך גבוה יותר ברכב, שכן לא נמצא שימוש עודף בו. מכאן שאת הפער במספר הרכבים ניתן להסביר בתמריץ הקיים בענפים אלו לבעלות על רכב. על כן, בדומה להמלצת הוועדה למיסוי "ירוק", מוצע כי הטבת הוצאות הרכב תומר בתשלום שכר, אשר לא יותנה בבעלות על רכב, ויהיה שווה בערכו לתשלום החזקת הרכב הניתן כיום. על פי האומדנים המוצגים, שינוי זה צפוי לצמצם את מספר הרכבים בענפים שעובדיהם זכאים להטבה בכ-10 אחוזים, שהם כ-20 אלף רכבים, המרוכזים בעיקר בערים הגדולות ובמיוחד בירושלים. מעבר לכך, האומדן של השפעת התמריץ להחזקת רכב נותן אינדיקציה לגבי מידת האפקטיביות שיכולה להיות להחלת מיסוי "ירוק" בישראל - מיסוי שיתמרץ מעבר לרכבים פחות מזהמים, שימוש בדלקים נקיים יותר ואף צמצם השימוש ברכב הפרטי.

תחזית מקרו-כלכלית לשנים 2008 ו-2009

התוצר המקומי הגולמי צפוי לצמוח בשנת 2008 ב-4.2 אחוזים, תוך ירידה של שיעור האבטלה ל-6.4 אחוזים. בשנת 2009 צפויה הצמיחה לעמוד על 3.1 אחוזים, תוך עלייה קלה של שיעור האבטלה, ל-6.6 אחוזים. העדכון כלפי מעלה לשנת 2008 נובע מנתונים חיוביים על התוצר והתעסוקה ברביע הראשון של השנה, ומנתונים חיוביים ברוב המדינות המפותחות. עם זאת, התממשות ההאטה בפעילות בארה"ב, תוך ציפיות להאטה עולמית בהמשך, הייסוף הריאלי החד, הפגיעה בתנאי הסחר, וכן נתונים חלשים מסקרי החברות והתעשייה - כל אלה מעידים שעדיין צפויה האטה בפעילות הכלכלית בהמשך השנה ובשנת 2009. אנו צופים אפוא דחייה של ההאטה בפעילות ביחס להערכה בתחזית הקודמת; לכן התחזית לשנת 2008 עודכנה כלפי מעלה, והתחזית לשנת 2009 עודכנה מעט כלפי מטה. העודף בחשבון השוטף צפוי להצטמצם לכדי כחצי אחוז תוצר בשנת 2008, כתוצאה מהייסוף הריאלי החד והרעה נוספת בתנאי הסחר.

המקורות והשימושים

התוצר, התעסוקה והפריון

תחזית הצמיחה של התמ"ג לשנת 2008 עודכנה כלפי מעלה, מ-3.2 אחוזים ל-4.2 אחוזים, ותחזית הצמיחה של התוצר העסקי – מ-3.6 אחוזים ל-4.9 אחוזים. העדכון נובע מנתוני הצמיחה לרביע הראשון של השנה, שהפתיעו לטובה. על פי נתונים אלה, גם אם התוצר לא יגדל עד סוף השנה, יעמוד שיעור הצמיחה השנתי על 3.5 אחוזים. תחזית הצמיחה לשנת 2009 עודכנה כלפי מטה בעקבות שינוי בעיתוי הצפוי של ההאטה העולמית.

לנוכח התקרבות המשק לתעסוקה מלאה והציפיות האמורות להאטה עולמית, צפויים מספר המועסקים והתוצר לגדול בשיעורים נמוכים בלבד בהמשך שנת 2008. שיעור הגידול השנתי של התעסוקה יעמוד על 3.6 אחוזים, ושיעור האבטלה יעמוד על 6.4 אחוזים. פריון העבודה יעלה בשיעור מתון של 1.1 אחוזים, המשך למגמת התמתנותו בתקופה האחרונה. צפוי כי בשנת 2009 יעמוד שיעור האבטלה על 6.6 אחוזים, תוך המשך ההתמתנות בגידולו של פריון הייצור הכולל.

הצריכה הפרטית

הצריכה הפרטית צפויה לצמוח בשנת 2008 בקצב של 6.1 אחוזים – בדומה לקצב צמיחתה בשנת 2007. עדכון התחזית כלפי מעלה נובע מהצמיחה המהירה של הצריכה ברביע הראשון – תוצאה של עלייה בשכר הריאלי ושל ירידה בשיעור האבטלה, המובילים לעלייה בהכנסה הפנויה, ושל הייסוף החד שהוזיל את מחירי מוצרי הצריכה המיובאים. העדכון נובע גם מקיזוז חלק מהירידות בשוק המניות בחודשים האחרונים, המורידות את ערך הרכוש

של הציבור. עם זאת, חלק ניכר מגידול הצריכה היה ברכישת כלי רכב, גידול שנבע במידה רבה מהפחתות מסים ומשינויי חקיקה, ולכן לא צפוי להימשך. גם הירידות במדד אמון הצרכנים מבשרות האטה בקצב הגידול. לפיכך בשנת 2009 צפויה הצריכה הפרטית לצמוח ב-3.4 אחוזים, בדומה לתחזית הקודמת.

היצוא

היצוא ללא יהלומים צפוי לצמוח בשנת 2008 בקצב של 8.8 אחוזים, ובשנת 2009 – בקצב של 5.4 אחוזים, לעומת 5.6 אחוזים ו-7.0 אחוזים בתחזית הקודמת, בהתאמה. השינוי בתחזית לשנת 2008 נובע מגידול ניכר של היצוא ומנתונים חיוביים בעולם ברביע הראשון. עם זאת, בענפי התעשייה כבר נרשמת האטה מסוימת בקצב הצמיחה, וחלק ניכר מהגידול נבע ממכירת חברות הזנק. להורדת תחזית הצמיחה לשנת 2009 תרמו גם ההרעה בתנאי הסחר והייסוף הריאלי, המקטינים את כדאיות היצוא, וכן ההאטה הצפויה בעולם.

יש לציין כי הנחות התחזית בדבר ההאטה המשמעותית בגידול הסחר העולמי שונות מנתוני קרן המטבע הבין-לאומית, שעד כה לא עדכנה את תחזיותיה כלפי מטה לנוכח ההאטה הצפויה. לעומת זאת עדכנה הקרן כלפי מטה את תחזיות צמיחת התוצר של המדינות המפותחות, ובראשן ארצות הברית. קצב הצמיחה החזוי כרגע למדינות המפותחות בשנים 2008 ו- 2009 עומד על 1.3 אחוזים, קצב

איור ב'-8

התוצר במדינות המפותחות בשנים 1999 עד 2007
ותחזית לשנים 2008 עד 2009
(אחוזי שינוי כמותיים)

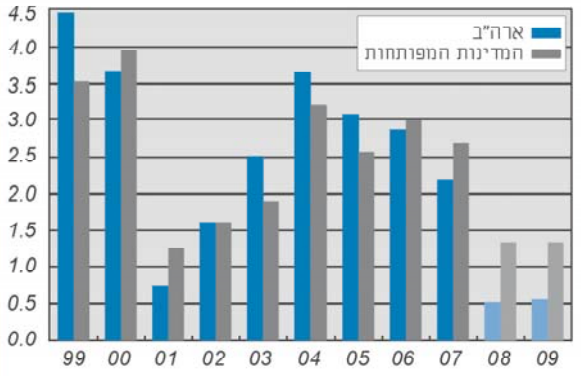

המקור: World Economic Outlook 4/2008, IMF.

דומה לזה של שנות המיתון 2001 ו-2002 (איור ב'-8). עם זאת בעקבות הנתונים החיוביים לרביע הראשון הקרן צפויה להעלות באופן מתון את תחזית הצמיחה לשנת 2008. משום הקשר ההדוק של היצוא הישראלי לביקושים של המדינות המפותחות יוחס לתחזיות הצמיחה הנמוכות במדינות אלה משקל רב יותר מאשר לתחזיות הסחר העולמי.

הצריכה הציבורית

הונח כי בשנים הקרובות לא יהיה שינוי במדיניות הפיסקלית וההוצאה הציבורית תגדל בהתאם ליעד ההוצאה הקיים. הצריכה הציבורית תגדל ב-1.6 אחוזים בשנת 2008 וב-1.7 בשנת 2009. עם זאת, בעקבות עליות השכר בשירותים הציבוריים, עודכנה עליית השכר לשנת 2008. יחס החוב לתוצר צפוי להמשיך לרדת ולהגיע ל-77.4 אחוזים.

ההשקעה

ההשקעה המקומית הגולמית צפויה לגדול בשנת 2008 בקצב של 2.7 אחוזים, וההשקעה בנכסים קבועים צפויה לגדול ב- 4.2 אחוזים. עדכון ההשקעה כלפי מטה נובע מירידות בפעילות השוטפת והצפויה על פי סקר החברות וסקר התעשייה לרביע הראשון, ירידות שלא באו לידי ביטוי בנתוני החשבונאות, וכן מעלייה בסביבת הריבית הריאלית למגזר העסקי, הנובעת מעלייה במירווחים כתוצאה מהתגברות הסיכונים.

היבוא

היבוא האזרחי ללא יהלומים, אניות ומטוסים צפוי לצמוח בשנת 2008 בשיעור של 9.4 אחוזים. הגידול ביחס לתחזית הקודמת נובע מצמיחה ניכרת של היבוא ברביע הראשון ומהייסוף הריאלי החד, המגדיל את כדאיות היבוא. ואולם, חלק לא מבוטל מגידול היבוא נבע, כאמור, מעלייה תלולה ביבוא כלי תחבורה, שלא צפויה להימשך, ולכן תוואי התחזית להמשך השנה כמעט לא שונה. כתוצאה מהגידול החד של היבוא ומההרעה בתנאי הסחר החיצוניים, הגירעון בחשבון הסחורות והשירותים צפוי לגדול ל-5.8 מיליארדי דולרים. כתוצאה מכך העודף הגדול שנרשם בחשבון השוטף בשנים האחרונות צפוי להצטמצם ל-0.6 מיליארד דולרים ובשנת 2009 אף צפוי להירשם גירעון של 1.6 מיליארדי דולרים.

לוח ב'-4: אינדיקטורים עיקריים לשנים 2004 עד 2007, ותחזית לשנים 2008 עד 2009
(אחוזי השינוי הכמותיים, אלא אם כן צוין אחרת)

	הנתונים בפועל				התחזית		השינוי ביחס לתחזית הקודמת	
השנה	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2008	2009
I. המקורות והשימושים								
1. התוצר המקומי הגולמי	5.0	5.3	5.2	5.3	4.2	3.1	1.0	-0.3
מזה: א. במגזר העסקי	7.0	6.6	6.5	6.1	4.9	3.6	1.3	-0.4
ב. בשירותים הציבוריים	-1.3	1.3	1.4	3.1	1.8	1.9	0.0	0.0
2. היבוא	11.8	3.5	3.3	12.3	7.1	5.6	2.6	0.4
3. היצוא	18.1	4.3	5.9	8.4	6.9	4.2	2.7	-1.4
4. הצריכה הפרטית	5.6	4.0	4.5	6.6	6.1	3.4	2.7	-0.2
5. הצריכה הציבורית	-2.5	2.9	2.3	2.6	1.6	1.7	-0.0	-0.0
6. ההשקעה הגולמית המקומית	3.1	11.1	5.3	13.8	2.7	7.5	-2.6	3.0
7. השימושים המקומיים	3.1	4.7	3.9	7.2	4.4	3.9	1.0	0.5
II. המגזר העסקי								
8. פריון הייצור הכולל	4.8	3.7	3.5	2.2	1.1	0.8	-0.0	-0.2
9. פריון העבודה (תוצר למועסק)	4.5	3.4	3.2	1.7	1.1	1.5	-0.6	-0.2
10. השכר למשרת שכיר	1.0	1.5	1.6	2.2	2.8	2.1	0.2	0.1
III. שוק העבודה								
11. שיעור ההשתתפות	54.9	55.2	55.6	56.3	56.7	57.0	0.3	0.3
12. המועסקים הישראלים	3.0	3.9	3.2	4.2	3.6	2.2	1.6	-0.1
13. שיעור האבטלה	10.4	9.0	8.4	7.3	6.4	6.6	-1.0	-0.8
14. שיעור התעסוקה	49.2	50.2	50.9	52.2	53.0	53.3	0.8	0.8
IV. מאזן התשלומים (מיליארדי דולים)								
15. מאזן הסחורות והשירותים נטו	0.4	-0.0	1.0	-2.1	-5.8	-7.9	0.8	-0.6
16. החשבון השוטף נטו	3.0	4.3	8.5	5.2	0.6	-1.6	1.2	-0.6
V. המגזר הציבורי								
17. גירעון המגזר הציבורי (אחוזי תוצר)	-4.3	-2.5	-1.4	-0.8	-1.3	-1.9	0.5	0.5
18. סך ההוצאות של המגזר הציבורי	-1.0	0.7	3.6	2.4	3.2	2.8	0.8	-0.3
19. יחס החוב לתוצר ברוטו (אחוזי תוצר)	99.9	95.9	86.8	80.6	77.4	76.9	-1.2	-1.5
VI. תנאי הסביבה הכלכלית								
20. הסחר העולמי	10.8	7.5	9.2	6.6	4.5	3.0	0.5	-1.0
21. תוצר המדינות המפותחות	3.2	2.6	3.0	2.7	1.3	1.3	-0.5	-0.7
22. מחיר היצוא היחסי (שער החליפין הריאלי)	-0.2	1.5	-0.2	-4.1	-5.3	-1.1	-3.2	-0.6
23. תנאי הסחר החיצוניים	-4.0	-2.5	-1.6	-2.2	-2.2	-1.0	0.8	0.0

לוח אירועים
ינואר עד אפריל 2008

ינואר 2008	1	נכנסו לתוקפם חווק מס הכנסה שלילי, התאמת מדרגות המס והעלאת שווי השימוש ברכב חברה.	לפי החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 160 ופקודת השעה), התשס"ח 2007, הוקטנו שיעורי המס: מדרגות המס רווחו, וערכה של נקודת זיכוי עלה. במקביל הוחל בהעלאת שווי השימוש ברכב צמוד בהדרגה, עד לשנת 2011.
	15	עודכנו קצבאות הביטוח הלאומי.	החל מינואר 2008 מעודכנות כל קצבאות הביטוח הלאומי בכ-2.8%, על פי עליית המדד בשנת 2007. כמו כן בוטלה ההפחתה בשיעור של 4% בקצבאות הבטחת ההכנסה, האבטלה, דמי הפגיעה מעבודה, ובמענקים בגין פטירה ופשיטת רגל.
	18	הושג הסכם קיבוצי מיוחד בין ראשי האוניברסיטאות לנציגי המרצים.	ההסכם הקיבוצי המיוחד, שאושר על ידי שר האוצר רוני בר-און, וחתמו עליו ועד ראשי האוניברסיטאות והמועצה המתאמת של הסגל האקדמי הבכיר, הושג בשותפות מלאה עם יו"ר ההסתדרות עופר עיני. ההסכם כולל תוספת שכר שתינתן בשלוש פעימות: (1) החל ממשכורת ינואר 2008 תשולם תוספת שכר בשיעור של 2.7% לכל חברי הסגל האקדמי. (2) החל ממשכורת דצמבר 2008 תשולם תוספת נוספת של 8%. (3) החל ממשכורת דצמבר 2009 - תוספת נוספת בשיעור של 8%. נוסף על אלה, החל ממשכורת ינואר 2008 יחול שינוי במנגנון הוותק של חברי הסגל האקדמי.
	20	אושר חוק התוכנית בדבר הגדלת הגמלאות להבטחת הכנסה לקשישים נזקקים וסיוע לניצולי השואה.	מטרתו של חוק זה להגדיל את גמלאות הבטחת ההכנסה לשם שיפור מצבם הכלכלי של הקשישים נזקקים, ולקבע הסדרים של סיוע לניצולי השואה.
	21	אושר פטור ממס שבח למפעלים שיעברו לפריפריה.	ועדת הכספים אישרה הצעת חוק ממשלתית שלפיה יוענק פטור ממס שבח למפעלים שיעברו ממרכז הארץ לאזור מוטב (אזור פיתוח א'), לשדרות או ליישובי עוטף עזה. זאת במטרה לעודד בעלי מפעלים להעתיק את מפעליהם לאזורים בפריפריה הסובלים ממצב כלכלי ירוד או משיעורי אבטלה גבוהים, כדי לפתחם ולהגביר את התעסוקה בהם. הפטור ממס ניתן בכפיפות לכמה תנאים – ביניהם רכישה של השטח באזור א' עד סוף שנת 2009, העסקה של לפחות 75% ממספר העובדים שהועסקו במפעל הקודם, במרכז הארץ, וגודל מפעל של לפחות 60 עובדים, מהם 80% מהרשות המקומית שבאזור הפיתוח.

	אושר החוק הממשלתי בנושא הפיקוח על קופות הגמל.	החוק קובע, בין היתר, כי משיכה של כספים בגיל 65 ומעלה תהיה קצבתית בלבד, ולא הונית (חד-פעמית). סכום הקצבה המינימלי יעמוד על 3,850 שקלים (מחצית מהשכר הממוצע במשק), והוא יהיה צמוד למדד. הסכום שיהיה פטור ממס יעמוד על 9,000 ש״ח (במקום 6,500 ש״ח כיום), והתקרה להטבות במס תעמוד על סכום של 4 פעמים השכר הממוצע במשק, כלומר כ-30 אלף שקלים.
27	ישראל חתמה על אמנה למניעת כפל מס עם וייטנאם.	ישראל וייטנאם חתמו, בראשי תיבות, על אמנה למניעת כפל מס ביניהן. האמנה נחתמה במסגרת מדיניות משרד האוצר להרחיב את רשת אמנות המס של ישראל ולהסיר חסמי מיסוי הפוגעים בסחר הבין-לאומי ובהשקעות של ישראל בה. הפעילות הכלכלית הישראלית בוייטנאם התרחבה במידה ניכרת בשנים האחרונות.
28	בוטל מס המכירה.	ועדת הכספים של הכנסת אישרה בקריאה שלישית את הצעת החוק הממשלתית שלפיה המס על מכירת קרקע לא בנויה או קרקע חקלאית, העומד כיום על 2.5%, יבוטל רטרואקטיבית החל מאוגוסט 2007. ביטול מס המכירה עשוי לעודד את שוק הנדל״ן על ידי הסרת חסמים העלולים להשפיע על החלטותיהם של מוכרים פוטנציאליים. במשרד האוצר מעריכים כי בעקבות ביטול המס צפויה ירידה בהכנסות המדינה ממסים בהיקף של 350 מיליוני שקלים: ביטול מס המכירה יקטין את הכנסות המדינה בכ-500 מיליוני שקלים, אך כנגד זאת, הואיל ותשלום מס המכירה היה מוכר לצורכי מס הכנסה, ביטולו יגדיל את הכנסות המדינה ממס הכנסה, בשיעור של 150 מיליוני שקלים.
	ישראל וצרפת חתמו על הסכם הכרה הדדית שיאפשר הנפקת ניירות ערך אצל כל אחת מהן תוך הסתמכות על תשקיפים שאושרו במדינה האחרת.	רשויות ניירות הערך של ישראל וצרפת חתמו על מזכר הבנות שיאפשר, לראשונה, את פתיחת השווקים בישראל ובצרפת להיסחרות הדדית של החברות משתי המדינות, תוך הסתמכות של הרשות בכל אחת מהמדינות על הרגולציה במדינה האחרת. על מזכר ההבנות חתמו יו״ר הרשות הישראלית, משה טרי, ויו״ר רשות ניירות ערך הצרפתית, מישל פראדה.
	ריבית בנק ישראל לחודש פברואר 2008 הושארה ללא שינוי.	

פברואר	3	הממונה על שוק ההון אימץ את המלצות "ועדת חמדני" להגברת המעורבות של הגופים המוסדיים בשוק ההון.	המלצות הוועדה מדגישות את ההתמודדות עם ניגודי עניינים; את חובת ההשתתפות של הגופים המוסדיים באסיפות של בעלי מניות ומחזיקי האג"ח, תוך עידוד הגופים המוסדיים להסתייע בגורמים מקצועיים בגיבוש המלצות הצבעה; את הגברת מעורבותם של הגופים המוסדיים במינוי דירקטוריונים חיצוניים בחברות ציבוריות ואת עידוד הגופים המוסדיים למעורבות פעילה בתחומים אחרים של ממשל תאגידי בחברות שהם משקיעים בהן.
		הממשלה אישרה הצעת חוק ממשלתית בנושא אכיפת חוקי עבודה.	הצעה החוק באה לעגן את המלצות ועדת ההיגוי שבחנה את סוגיית אכיפתם של חוקי העבודה – ועדה שישבו בה נציגי משרדי האוצר והתמ"ת, הסתדרות העובדים הכללית ולשכת התיאום של הארגונים הכלכליים. בלב פעולתה של הוועדה עמדה ההנחה כי אכיפה יעילה של חוקי העבודה היא אחת הדרכים המרכזיות לצמצום תופעת העובדים העניים, להגברת התמריץ להשתלבות בשוק העבודה ולצמצום ההישענות על מערכת הרווחה בלבד.
	11	חברת הדירוג FITCH העלתה את דירוג האשראי של ישראל ל-"A", לראשונה מאז 1995.	כלכלן החברה, ריצ'רד פוקס, כותב כי "ההעלאה משקפת את הירידה המהירה ביחס החוב לתוצר לשפל חסר תקדים של כ-80%", ומוסיף כי "ישנה ציפייה להמשך ההפחתה של יחס זה, למרות ההאטה הצפויה בקצב הצמיחה כתוצאה מהמיתון העולמי".
	18	אושר חוק ניוד בין קופות גמל.	החוק קובע כללים להעברת כספים מקופת גמל אחת לאחרת, לרבות העברה בין קופות גמל לסוגיהן לבין קרנות פנסיה ותוכניות לביטוח חיים.
	20	בנק ישראל הודיע כי בחודש אפריל 2008 ינפיק לראשונה שטרות בעריך 20 ש"ח מפולימר.	איכותם של השטרות בעריך 20 ש"ח מנייר, המהלכים כיום במחזור, ירודה מאוד, כתוצאה מריבוי השימוש בהם. ייצור השטרות מחומר הפולימר ישפר את עמידותם וכך יאריך את חייהם.

	פורסם דוח "ועדת יצחקי" לגיבוש מדדי עוני.	הוועדה גיבשה שש המלצות. (1) לפרסם בכל שנה נתונים על השינויים ברמת החיים של האוכלוסייה לפי חמישונים; זאת בהנחה כי החמישון התחתון חופף את אוכלוסיית העניים. (2) להציג נתונים נוספים, מלבד מדד העוני, על מצב השכבות החלשות, כולל נתונים על הכנסותיהן ועל ההוצאות הכספיות הגבוהות שלהן. (3) לפרסם את הוצאות הממשלה על שירותים חברתיים - כולל תשלומי ההעברה והוצאות הרווחה – לפי חמישונים, על בסיס ההכנסה הפנויה לנפש. (4) לערוך השוואות בין מדד העוני בישראל למדדי עוני במדינות דומות לה ובמדינות החברות בארגון OECD, אשר מפיץ בכל שנה מדד עוני משלו. (5) לפרסם בכל שנה דוח על בעיות חברתיות בתחומים שאינם כספיים - "דוח פני החברה". (6) לערוך סקר ארוך טווח שיעקוב אחר שינויי ההתנהגות של פרטים ומשפחות. לבנות מדדים לקביעת סיכויי היציאה ממעגל העוני, לשפר את ההיקף והאיכות של המידע של שירותים ממשלתיים ולהשוות את הנתונים המינהליים (על הקצבאות, התשלומים והתקבולים) של המוסד לביטוח לאומי ושל רשות המסים לנתוני סקר הוצאות משק הבית וסקר ההכנסות של הלמ"ס.
25	ריבית בנק ישראל לחודש מארס 2008 הורדה ב-0.5 נקודת אחוז, ל- 3.75%.	
27	הכנסת אישרה פה אחד את הצעת שר האוצר לביטול "חוק התיאומים".	חוק מס הכנסה "תיאומים בשל אינפלציה", אשר נחקק בשנת 1985, הוא חוק המהווה עדכון של "חוק המיסוי בתנאי אינפלציה" משנת 1982. החוק נחקק בתקופה של אינפלציה גבוהה מאוד (מאות אחוזים בשנה), ומטרתו הייתה לנטרל את השפעות האינפלציה בחישוב ההכנסה החייבת של נישום, כך שההכנסה המתקבלת לאחר ההתאמות על פי החוק תהיה במונחים ריאליים של סוף שנת המס. עבודת מטה בין-אגפית שנעשתה במשרד האוצר, בנושא הוראות "חוק התיאומים", בראשות מנכ"ל המשרד ירום אריאב, הגיעה למסקנה כי נזקי החוק עולים על תועלתו. שר האוצר הציע לבטל את החוק - לנוכח שיעורי האינפלציה הנמוכים בשנים האחרונות, ומשום שהשפעת התיאום לאינפלציה בשיעורים כאלה היא שולית, מעוותת, ואינה מצדיקה את העלות והטרחה של קיום הוראות החוק. חקיקה זו הביאה לסיום תקופה של 26 שנים שבהן הוחלה בישראל חקיקת מס מיוחדת, אשר תכליתה הייתה לנטרל את השפעת האינפלציה בחישוב הרווח לצורכי מס.

		עובדי הבורסה לניירות ערך הכריזו על סכסוך עבודה.	הסיבות לסכסוך העבודה הן: בבורסה כמאה עובדים המועסקים כעובדי קבלן ואינם חלק מההסכם הקיבוצי. ועד העובדים של הבורסה דורש להשוות את תנאי עובדי הקבלן לאלה של העובדים הקבועים. הוועד גם דורש תוספת שכר של 4.5%, וההנהלה אינה מוכנה להעניק יותר מתוספת אחידה של כ-0.8% ועוד תוספת דיפרנציאלית של כ-3%.
מארס	2	שר האוצר ושר החקלאות סיכמו על מיתווה תמיכה בחקלאים בגין נזקי הקרה בחודש ינואר.	שר האוצר רוני בר-און ושר החקלאות שלום שמחון סיכמו על מיתווה תמיכה בחקלאים שנפגעו מנזקי הקרה בינואר 2008. המיתווה נועד לספק מענה הולם לנפגעים - נוסף על כספי הביטוח שהם זכאים להם - באמצעות תמיכה ישירה או באמצעות מתן אשראי בתנאים מועדפים. נזקי הקרה נאמדים בכ-540 מיליון ש"ח, סכום הכולל נזקים שנגרמו לחקלאים מבוטחים ולחקלאים שאינם מבוטחים. (אומדן הנזק חושב על פי עלויות הייצור.) מתוך הסכום הכולל תעניק "הקרן לנזקי טבע" פיצוי המוערך בכ-325 מיליון ש"ח. מלבד זאת הקצתה הממשלה 115 מיליון ש"ח לתמיכה בחקלאים. החקלאים המבוטחים יקבלו סיוע בשיעור של עד 20% מהנזק שנגרם להם, ואלו שלא ביטחו את עצמם יקבלו סיוע בשיעור של עד 10%.
	3	"מריל לינץ'" מורידה את תחזית הרווח לבנקים ישראליים בשל העלייה בחבות המסים שלהם.	הסיבה לעליית תשלומי המס היא ביטול "חוק התיאומים", שאיפשר לבנקים לשלם פחות מסים אם הייתה עלייה באינפלציה. עתה, משבוטל מגן המס, יישחק ההון העצמי בהתאם לאינפלציה.
	4	ועדת הכספים אישרה 300 מיליון שקלים ליצרני הביצים ומגדלי העופות בגליל.	ועדת הכספים, בראשותו של ח"כ סטס מיסז'ניקוב, אישרה תיקון להצעת "חוק הגליל", שלפיו יוענקו בעשר השנים הקרובות 300 מיליון שקלים ליצרני הביצים ומגדלי העופות בגליל, בצורה של מענקים וסובסידיות. זאת במטרה לעודד השקעות בענף ביצי המאכל, לשם ייעול הייצור והשיווק ושיפור התנאים התברואתיים והווטרינריים בלולים. החוק ייכנס לתוקפו בינואר 2009.

13	חבילת הקלות במיסוי לעולים חדשים ולתושבים חוזרים.	הרפורמה, המעניקה שורת הקלות במס לעולים חדשים ולתושבים חוזרים, גובשה בהנחיית שר האוצר, רוני בר-און, במטרה לעודד עלייה לישראל ולהשיב הביתה מאות אלפי ישראלים החיים בחו"ל, באמצעות הסרת חסמי מס משמעותיים. מטרתת הרפורמה היא לעודד השקעות בישראל ולהחזיר אליה הון אנושי, ובכך לתרום לפיתוח חוסנה הכלכלי וחברתי של המדינה. ההקלות המוצעות במסגרת הרפורמה כוללות מתן פטור ממיסוי ומדיווח לתקופה של עשר שנים על נכסים והכנסות שמקורן מחוץ לישראל, והן יחולו על כל סוגי ההכנסות - הכנסות מריבית ומדיווידנד שמקורן בחו"ל, הכנסות משכירות, ממשלח יד וממשכורות, מעבודה נוספת ומעסק, וכן רווחי הון ממכירת נכסים בחו"ל.
20	בנק ישראל הודיע כי החל מה-24.03.08, יפעיל תכנית להגדלת יתרות המט"ח בכ-10 מיליארדי דולרים, במשך כשנתיים, על ידי רכישות כ-25 מיליוני דולרים ביום, במהלך המסחר.	לאחר בחינה מעמיקה, שנערכה בבנק בחודשים האחרונים, הוחלט להגדיל את יתרות המט"ח לרמה שבין 35 ל-40 מיליארדי דולרים, לעומת כ-28 מיליארדים כיום. זאת לנוכח צורכי המשק, על רקע הצמיחה המהירה של התוצר בשנים האחרונות וההשתלבות הגוברת בכלכלה ובמערכת הפיננסית הגלובלית.
23	מועצת OECD אישרה את קבלת ישראל כחברה במרכז לפיתוח של הארגון.	כיום חברות במרכז 32 מדינות, מתוכן 23 מדינות החברות ב-OECD ו-9 מדינות שאינן חברות - מועמדות ל-OECD או כלכלות עולות. בגל ההרחבה הנוכחי צורפו ישראל, כמדינה מועמדת ובעלת 50 שנות ניסיון בשיתוף בין-לאומי, וייטנאם, כאחת הכלכלות העולות, ומצרים, כמדינה ערבית ראשונה ומדינה אפריקאית גדולה.
24	ריבית בנק ישראל לחודש אפריל 2008 הורדה ב-0.5 נקודת אחוז, ל-3.25%.	
31	ב-01.04.2008 יבוטל רישום שנת הדגם לרכבים.	בעקבות הביטול הרישום היחיד יהיה תאריך העלייה על הכביש. ההחלטה לבטל את רישום שנת הדגם צפויה להקל על יבוא מקביל של כלי רכב - יבוא מכוניות חדשות של אותה יצרנית רכב על ידי כמה יבואנים.

אפריל	8	שר האוצר הגיש לוועדת השרים לענייני הפרטה מיתווה להפרטת "הבנק לפיתוח התעשייה".	בהתאם למיתווה ההפרטה יימכרו מניות המדינה ב"בנק לפיתוח התעשייה" כמקשה אחת, בדרך של מכירה פרטית, למשקיע או לקבוצת משקיעים מהארץ ו/או מחו"ל; זאת במסגרת מיתווה מכירה כולל להעברת כל מניות הבנק לרוכש, לרבות אלו שבידי הציבור. המניות יימכרו במסגרת הסדר, שיבוסס על סעיף 350 לחוק החברות ויוגש לאישורו של בית המשפט. תאגידים ממשלתיים, לרבות חברות ממשלתיות, חברות בנות ממשלתיות וחברות מעורבות, לא ישתתפו בהליך המכירה, במישרין או בעקיפין, לבדם או יחד עם אחרים. עד להשלמת המכירה ימשיך הבנק לגבות את תיק האשראי שלו.
	16	יפורסם מכרז פומבי להקמת בית חולים באשדוד.	ועדת המכרזים הבין-משרדית המשותפת למשרדי האוצר, הבריאות ומינהל מקרקעי ישראל החליטה לפרסם מכרז פומבי להקמת בית חולים באשדוד. ועדת המכרזים הבין-משרדית ערכה בדיקת היתכנות לקראת פרסום מכרז פומבי להקמת בית החולים ולהפעלתו, וזאת בהתאם לחוק להקמת בית חולים באשדוד. לפני מספר חודשים פרסמה הוועדה בקשה לקבלת מידע על הקמת בית חולים (הליך RFI). הבקשה נענתה על ידי שלושה גופים העוסקים בתחום. לאחר ניתוח תוצאות ההליך החליטה ועדת המכרזים הבין-משרדית על פרסומו של מכרז פומבי להקמת בית החולים ולהפעלתו. המכרז צפוי להתפרסם בחודשים הקרובים.

17	הממונה על השכר באוצר ויו"ר ההסתדרות חתמו על הסכם שכר חדש, שבמסגרתו תינתן לעובדי המגזר הציבורי תוספת שכר של 5%.	הממונה על השכר אלי כהן ויו"ר ההסתדרות עופר עיני חתמו על הסכם שכר חדש, שבמסגרתו תינתן לעובדי המגזר הציבורי תוספת שכר בשיעור של 5%. ההסכם נחתם על בסיס סיכום העקרונות שהושג בין שר האוצר ליו"ר ההסתדרות ביום 26.7.07, אשר במסגרתו התחייבה ההסתדרות על שמירת "שקט תעשייתי" עד 31.12.09. על-פי ההסכם תינתן לעובדים תוספת שכר בעלות של 5% בפריסה הבאה: 1.5% החל מינואר 2008, 1.5% נוספים החל מדצמבר 2008, ו-2% נוספים, המשלימים ל-5%, החל מדצמבר 2009. בחודשים הקרובים ינהל כל איגוד מקצועי מו"מ עם הממונה על השכר באוצר על הסכם שיקבע את חלוקת התוספת בין העובדים באיגוד, והתוספת תשולם עם חתימת ההסכם עמו.
28	ריבית בנק ישראל לחודש מאי 2008 הושארה ללא שינוי - 3.25%.	